

БУРЯД ХЭЛЭНЭЙ ҮДЭРНҮҮД - БУРЯД ОРОНДОМНАЙ

**НАМЖИЛ НИМБУЕВАЙ
НЭРЭМЖЭТЭ
ИНТЕРНЕТ-МУРЫСӨӨНЭЙ
БУРЯД ШҮЛЭГҮҮД**

11 Н.

**БУРЯД ХЭЛЭНЭЙ
ГАБШАГАЙ
ҮДЭРНҮҮД**

9 Н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2013 оной
октябриин 24
Четверг

№ 42 (21941)
(856)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Буряад Үнэн

Хонгор найхан Хориин аймагта

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг

АЛДАР СУУТА ХОРИ ХАТАНАЙ, ЭХЭ ЗОНОЙ, АЖАЛША СОЛОТОНОЙ НЭРЭ МҮНХЭЛЭГДЭБЭ

(“АЛТАРГАНА”
гэһэн уласхоорондын
фестивалиин байгуулагдаһаар
20 жэлэй ойдо)

Үргэлжэлэлын

12 Н.

**Уважаемые читатели!
Началась подписка на I полугодие 2014 года. Спешите подписаться на наши издания!**

Наименование издания	Периодичность	Условия	Подписная цена		Газета	Индекс	Средство	а) Через почту	б) с получением в редакции	в) с доставкой в организацию (по городу)			
			На 6 мес.	На 1 мес.									
Газета «Бурятия» Индекс – 50908	вт., ср., чт., пт	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	824,64 руб. 400,00 руб. 450,00 руб.	137,44 руб. 66,70 руб. 75 руб.	«Спорт - Тамир»	31113	среда	226,5 руб.	220,00 руб.	250,00 руб.	37,75 руб.	36,70 руб.	41,70 руб.
Газета «Буряад үнэн» Индекс - 50901	четверг	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	386,22 руб. 265,00 руб. 275,00 руб.	64,37 руб. 44,20 руб. 45,90 руб.	Журнал для детей «Одон» Индекс – 73879	73879	ежемесячно	271,92 руб.	270,00 руб.	270,00 руб.	45,32 руб.	45 руб.	45 руб.
					Журнал «Байкал» Индекс - 78408 Журнал «Байгал» Индекс - 78407	78408 78407	1 раз в 2 месяца	503,61 руб.	420,00 руб.	420,00 руб.	167,87 руб.	140 руб.	140 руб.

Буряадай Правительство: хүгжэлтын шэглэл

УЛААН-ҮДЫН 32-ДОХИ ДУНДА НУРГУУЛИДА НУРАЛСАЛАЙ ШЭНЭ АРГАНУУД НЭБТЭРҮҮЛЭГДЭНЭ

Эндэхи нурагшад электрон самбар, мультимедийнэ проектор мэтын нуралсалай мүнөө үеын хэрэгсэлнүүдэй ашаар ном үзэдэг юм. Тийн Буряадай Толгойлогшо Вячеслав Наговицын тус нургуулида айлшалжа, хубилалтануудайнь үрэ дүнтэй танилсаа.

Даб дээрээ иимэ түхэлэй дүрбэн кабинет бии. Энэ хэрэгтэ 6 миллион гаран түхэриг шэглүүлэгдээ. Саашадаа бүхы кабинетүүдтэ мүнөө үеын хэрэгсэлнүүд тодхогдохор хүлээгдэнэ. Хүүгэд, багшанар болон гэртэхиншье иимэ хубилалтануудые ехэ хайшаана. Илангаяа багшанарай һанамжаар, нурагшад номоо дуратайгаар үзэхэ.

ЯРУУНЫН АЙМАГТА АШАГТА МАЛТАМАЛ ШАНАРЖУУЛГЫН КОМБИНАТ БАРИГДАХА

Россиин премьер-министр Дмитрий Медведевэй Ралбанай хэрэгээр Хитад гүрэн ошохо үедэ энэ барилга тухай хэлсэгдээ. Тодорхойбол, "Метрополь" гэнэн бүлэг компанинуудай бүридэлдэ ородог "Металлы Восточной Сибири" корпорациин генеральна директор Илья Охтырский болон Хитадай уласхоорондын инженерно-барилгын компаниин президент тус хэлсээ баталаа.

Озернын ГОК-ой барилгада дүн хамта 1,5 миллиард доллар шэглүүлэгдэхээр хараалагдана. Энэ мүнгэн комбинатай объектүүдэй, тэрэ тоодо жэлдээ 8 миллион тонно руда шанаржуулаха аргатай фабрикын барилгада, мүн тийхэдэ харгын болон зайн галаар хангалгын объектүүдэй барилгада гаргашалагдаха.

Озернын ашагта малтамалай хэбтэшэ туулганай тон ехэ нөөсэтэй дэлхэйн хэбтэшэнүүдэй тоодо ородог, гадна мүнгэн эндэ баһа элбэг гэжэ һануулая.

БУРЯАДАЙ ТҮҮХЫН МУЗЕЙ 90 ЖЭЛЭЙНГЭЭ ОЙН БАЯР ТЭМДЭГЛЭБЭ

Энэ үйлэ хэрэгтэ болон элитэ этнограф Э.Н.Хангаловай түрэнһөөр 155 жэлэй ойдо дашарамдуулагдан, Буряадай Үндэһэтэнэй номой сан соо "Мүнөө үеын музейдэ уута баялигуудые хадагалалгын, шэнжэлгын болон хэрэглэлгын шийдхэгдээгүй асуудалнууд" гэнэн регион хоорондын эрдэмэй-практическа конференци эмхидхэгдээ.

2011 ондо Буряадай түүхын музейн үндэһэн дээрэ Буряад Республикын Үндэһэтэнэй музей байгуулагдажа, мүнөө тэрэнэй бүридэлдэ Ц.Сампиловай нэрэмжэтэ Уран зурагай музей, Буряадай байгаалиин музей болон Новоселенгинскийн декабристнуудай музей ородог гэжэ һануулая.

Буряадай Үндэһэтэнэй музейн директор Татьяна Бороноевагай тэмдэглэхээр, хадагалаанда байһан олон тоото түүхын гэршэнүүд мүнөөшье болотор шэнжэлэгдэһэн, согсологдоһон зандаа. Хэнэйшье мэдэһээр, Түбэд эмшэлгын атлас США-да үзэсхэлэндэ табигдаһан түүхэтэй. Буддын шажанай урлалай зүйлнүүд Владивосток хотодо үнгэрһэн АТЭС-эй үедэ дэлгэгдээ, Мьянма, Таиланд, Шри-Ланка гүрэнүүдтэ абаашагдаа. Мүн тийхэдэ 1987 ондо Японин Саппоро хотодо "Совет Буряад орон-87" гэнэн үзэсхэлэн эмхидхэгдээ, харин 1995 ондо Испаниин Пальма-де-Майорка хотодо "Буряад арадай урлал" гэнэн үзэсхэлэн үнгэргэгдөө юм.

Мүнөөнэй музей ямар байха ёһотойб, хүн зоной һонирхол татамаар ямар аргууд бииб гэхэ мэтын асуудалнууд конференциин үедэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

ХУУЛИТА ДАНСАНУУДТА СЭГНЭЛТЭ ҮГЭДЭГ БОЛОХОНЬ

Буряад Республикын Правительствын ээлжээтэ зүблөөн республикын Толгойлогшо Вячеслав Наговицынай хүтэлбэри доро үнгэрөө. Гол түлэб зүблөөнэй хараада дүрбэн асуудал табигдаа. Тэдэнэй эгээл шухала "О проекте Закона «Об оценке регулирующего воздействия проектов нормативных правовых актов и экспертизы нормативных правовых актов в республике» гэнэн асуудалаар экономикын министр Татьяна Думновагай мэдээсэһээр, федеральна хуулиин ёһоор проектүүд ба нормативна хуулиа актнуудта сэгнэлтэ үгтэхэ ба шалгалтын экспертизэ ябуулха шухала.

- Нормативна хуулиа дансанууд заабол олоной хараада табигдажа, зүбшэгдэхэ ёһотой. "ОРВ-оценка регулирующего воздействия" гэжэ хуулиин проект абаха ёһотойбди, - гэжэ министр тэмдэглээ.

Экономикые гүрэнэй талаһаа гуримшуулга хадаа социально-экономическа хүгжэлтын эгээл шухала үйлэ гээшэ. Энэ дурадхагдаһан хуулиин проект соо олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ хабаатай асуудалнуудые алишье талаһаан хаража үзэхэ болоно.

- Олзын хэрэг эрхилэгшэдые дэмжэлгын талаар абтагдаһан олон тоото тогтоол хуулинууд үлүү ехэ орёо һэн тула хүсэд хэрэглэгдэнгүй үлэшэдэг гэжэ мэдээжэ. Бидэ республикын бюджетэй ба олзын хэрэг эрхилэгшэдэй мүнгэн

зөөри зүб мүрөөр гаргашалха ёһотойбди. Түһа хүргэлгын гаргаша бээе дааһан, түлэмөөр байха ёһотой, - гэжэ Буряад Республикын Толгойлогшо Вячеслав Наговицын тэмдэглээ.

Энэ хуулиин проект хуули ба актнуудые зүбшэлгэдэ хабаадаха ба ажаябуулгын журам тогтоохо юм. Тэрэнэй түлөө экспертнэ бүлэг байгуулагдаха. Тэрэ бүлэгэй тоодо эдэ нормативна хуулиа актнуудые ажалдаа хэрэглэдэг зон хабаадаха болоно. Экспертнэ комисси хуулиие экономика, экологическа ба социальна талаһаа шэнжэлхэ бшуу.

- Нормативна актнуудта сэгнэлтэ үмсын хэрэг эрхилэгшэд үгэхэ зэргэтэй. Энэ һанаата боломоор асуудал. Олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ экспертнэ уялга даалгабал, һайн бэлэй. Теэд тэдэнэй эрдэм мэдэсэ, хүсэ шадал хүрэхэ гү? Уялгата һайн дуранай түхэлөөр энэ ажал хүүлэхэ хэрэгтэй, - гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглээ.

Зүбшэлгын үедэ олзын хэрэг эрхилэгшэдэй түлөөлэгшэд энэ хуулиин проект һайшааба. Сагай эрилтээр ажаллаха эрхэ байгуулагдаба гэжэ бүгэдэ мэдэрээ. Энэ хуули бусад регионуудта 2014 онһоо ашаглагдажа эхилхэ. Бүхы муниципальна байгуулалтануудта нормативна актнуудые шалгаха, сэгнэлтэ үгэхэ комисси ажалладаг болохо, мүн 2017 он болотор бүхы һууринуудта баһал байгуулагдаха түсэбтэй.

Цырегма САМПИЛОВА.
Авторай фото.

АЖАХЫН ТҮСЭБҮҮД ГҮРЭНЭЙ ТУҢАЛАМЖАҢАА ДУЛДЫДАХА

ХОЁР жэлэй саана байгуулагдаһан Бэшүүрэй «Кедр» гэжэ ажахы гүрэнһөө туһаламжа эрибэ.

Буряадай хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрэй орлогшо Юлия Дагдановагай тэмдэглэхээр, тус ажахы богонихон хугасаада хүл дээрээ гараа. 103 толгой эбэртэ бодо малтай болонхой, 4 мянган гектар газартай. Тэрээн дээрээ малай тэжээл болон орооһо таряа ургу-

улна. Байгша оной эсэс болотор үшөө 100 толгой хальмаг үүлтэрэй үхэр худалдажа абаха хүсэлтэй. 2015 ондо һүнэй фермэ бариха, һү үйлэдбэрийн аппараттай болохо түсэбүүдтэй. Харин тэдэнээ бээлүүлхын тула гүрэнэй туһаламжа хэрэгтэй болоод байна. Теэд энэ асуудал ноябрь һарада шийдхэгдэхэ гээд, Буряадай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Чепик найдудулба.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

НИИСЛЭЛ ХОТЫН ЗАЛУУ МЭРГЭЖЭЛТЭД ЕРЭЭДҮЙДӨӨ БАТА ЭТИГЭЛТЭЙ

Үнгэрэгшэ долоон хоногто Улаан-Үдын мэр Александр Голков муниципальна эмхи зургаануудай залуу мэргэжэлтэдтэй заншалта ёһоороо уулзалга үнгэргөө. Ажалайнгаа намтар хая эхилжэ байһан залуушуулые хотын захиргаанай, министрствэнүүдэй, албан зургаануудай, дээдэ һүргүүлинуудай түлөөлэгшэд болон мүнөө хүдэлжэ байһан аха нүхэдэнь амаршалаад, захяа үгэнүүдээ зорюулаа. Мүнөө жэлдэ хотын эмхинүүдтэ 131 залуу мэргэжэлтэд хүдэлхээ ерэнэ байна: һуралсалай халбариды - 51 хүн, элүүрые хамгаалгын - 47, соёлой - 13, хотын захиргаанай байгуулгын халбаринуудта - 20.

Улаан-Үдын мэр Александр Голков залуушуулда үндэр амжалтануудые хүсөөд, тэдэниие хотын, республикын хүгжэлтэдэ горитой хубита оруулха аргатай нилээд ехэ хүсэн гэжэ онсолон тэмдэглээ.

Улаан-Үдын захиргаанай хүтэлбэрлэгшын 1-дэхи орлогшо Зандра Сангадиев шэнэ халаанда эдэбхи үүсхэлтэй, урагшаа ханаатай, ажалша бэрхэ байгты гэжэ захяад, залуушуулые дэмжэлгын ехэнхи

программанууд иимэл хүнүүдтэ зорюулагданхай гэжэ хануулаа.

Үсэгэлдэрэй оюутад - мүнөөдэрэй залуу мэргэжэлтэдтэ илангаяа гэр байрын болон салын түлбэрийн асуудалнууд шухала гэжэ мэдээжэ. Тиин хүн бүхэниинь дэмжэлгын элдэб янзын программануудта хабаадахады гэжэ ерээдүйдөө бата этигэнэ. Найшаалтайнь гэхэдэ, олонхинь даб дээрээ ажал хэрэгнай яхала хайн гэжэ тэмдэглээ.

Жэшээн, хотын 58-дахы хүүгэдэй сэсэрлигтэ психологоор хүдэлжэ эхилһэн Валентина Козлова Мухар-Шэбэрэй аймагһаа гарбалтай юм. Тэрэ өөрын гэргүй. Тиимэһээ хаяын сагта "Залуу мэргэжэлтэдые гэр байраар хангалга" гэнэн программада хабаадаха хүсэлтэйгөө мэдүүлээ.

- Гэртэй болохоб гэжэ бата найданаб. Ажалдаа ехэ баяртайгаар ошодогби. Хүүгэдтэ дуратай хадаа энэ мэргэжэл шэлээб. Суг хүдэлдэг нүхэдни намайе дулааханаар угтажа абаа. хаял ажалда ороо хадаа, салын тухайгаа юуншые гэхээ мэдэнэгүйб, - гэжэ Валентина Козлова хэлээ.

Хотын 3-дахы поликлиникын участково врач Юлия Сульцова 30 мянган түхэриг шахуу салын абадаг байна. Энэнь хая ажалда ороһон хүндэ нилээд хайн түлбэри гэжэ ханахада,

залуу врач иимэ мүнгэ аба-хын тула үдын хоолгүй шахуу хүдэлжэ баатай болодог. Юуб гэбэл, врачнуудай дуталдаһан ушарһаа тэрэ хоёр участогой үбшэнтэниие аргалдаг юм. Жэшээн, үнгэрһэн һарада түсэбөөрөө 315 хүниие поликлиникэдээ үзэхэ, мүн тиихэдэ 100 үбшэнтэниие гэртэнь ошо-жо аргалха ёһотой байһан аад, бодото дээрээ 547 хүниие кабинеттэ үзөөд, 110 үбшэнтэниие гэртэнь ошоо.

- Олонхи ушарта забхарлалгүй хүдэлдэгби. Заримдаа гансал гэртээ ошоходоо, үдэшэ эдээлхэ. Хүндэ, эсэбэритэй ажал. Гэбэшье би ажалдаа дуратайб. Багаһаа хойшо эмшэн болохоёо хүсэһэнби. Минии гэртэхиныше врачнууд. Тиимэһээ ондоо мэргэжэл тухай ханаалаашыегүйб, - гэжэ Юлия Сульцова хөөрөө.

Зүгөөр Владимир Данзановтай хөөрэлдэхэдэ, энэ хүндэ

нэгэшые бэрхэшээл үгы хаш гэжэ ханамаар. Тэрэ хүхюун дорюунаар харагдаа.

- Би Москвагай гүрэнэй медико-стоматологиин университеттэ гүрэнэй дэмжэлгээр һурааб, Красноярскда интернатура гарааб. Мүнөө Улаан-Үдэ хотын 2-дохи стоматологическа поликлиникэдэ хүдэлнэб. Ажални хайн ябана. Эхин дээрээ салимнишые хайн. Хамаг юумэн ханаандам таараа, - гэжэ тэрэ хэлээ.

Энэнь хайн лэ даа. Залуушуулай түлөө баярланабди. Тиин энэ үдэр тэдэндэ зорюулагданхай олон үрээлнүүд, тэрэ тоодо хотын 1-дэхи поликлиникын ахамад врачай орлогшо Зоя Павловагай хэлэһэн "Ажалдаа дуратайгаар ошодог, гэртээ дуратайгаар бусадаг байгты" гэнэн үрээлэнь тогтохо болтогой.

ДЫЖИТ МАРХАДАЕВА.

"НАЙДАЛ"

НИГҮҮЛЭСХЫ МАРАФОН ЭМХИДХЭЭ

"Юртэмсэ өөрынгөө гэртэ нээ" гэнэн нигүүлэсхы марафоной түрүүшын шата түгэсэбэ

Октябриин 19-һөө эхилжэ, нигүүлэсхы сэдхэлэй ажаябуулгын марафон эхи абаба. Энэ марафон хадаа байгша оной июль һара соо байгуулагдаһан. "Найдал" гэнэн жасын эгээл түрүүшын ажаябуулга болоно. Энэ марафоной гол үүргэ - үншэн үхибүүдые гэр байраар хангалдаа туһална.

Марафон ажалда Арадай Хуралай депутадууд, сүүдэй эмхиин хүтэлбэрлэгшэд ба гүйсэдхэхы засаг түрын түлөөлэгшэд хабаадаа.

Буряад Республика доторхи үхибүүдые хамгалалгые Түлөөлэгшын хүтэлбэрийн ажалшад нэгэ үдэрэйнгөө салын хүлһэ, хамта дээрээ 150 мянган түхэриг "Найдал" жасын тоосоон руу оруулаа. Арадай Хуралай депутадууд, Верховно сүүд, Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районной захиргаан, хотын 4-дэхи больница, эмнэлгын уялгата мүнхэлэгшын территориальна жаса, профсоюзнуудай реском, Яруунын аймагай муниципальна байгуулалта гээд өөр өөрынгөө хубитаяа оруулаа. Пенсионер Долгор Базыровна Башкеева һара бүри энэ жасын тоосоо руу 1 мянган түхэриг оруулжа байхаяа мэдүүлбэ. Нютагайхидтаа хайхан сэдхэлэй жэшээ харуулаа бшуу. Тиигэжэ нэгэ үдэрэй туршада 263 мянган түхэриг сугларһан байна. Үшөө марафоной эхилээдүй байхада, "Восход", "Бест плюс", "Дом 2000", "Стандарт", "Информ Полис" гэнэн эмхинүүд, Улаан-Үдэ хотын Советскэ районной захиргаанай финансова комитет, үхибүүдэй ба гэр бүлын хэрэгүүдэй талаар республикын Агентствын ажалшад мүнгэн зөөриее энэ жасын тоосоо руу оруулаа. Тиигэжэ 427 мянга 680 түхэриг сугларһан байна.

Мүнөө үедэ бээлүүлэгдэжэ байһан хуулийн ёһоор, гүрэн түрэ үншэн хэнээ үхибүүдые 18 һаһа гүйсэхэдэнь, гэр байраар хангаха ёһотой. Теэд энэ асуудал ехэ орёогоор шийдхэгдэнэ. Мүнөөдэрэй байдала-

ар, Буряад Республика дотор 6 мянга 178 үншэн үхибүүд нялхаһаа бүдүүн наһан хүрэтэр бии гэжэ тоологдоно. Үхибүүд ба гэр бүлые хамгаалалгын талаар республикын агентствын мэдээгээр, республикын нэгэдэмэл бүридхэлдэ 3 мянга 396 үншэн хэнээ абтагданхай. Бусад үхибүүдын өөрын гэртэй ба зариманиинь үргэгдэжэ абаад, шэнэ гэр бүлдөө өөрын байратай гэжэ тоологдоно. Тиимэһээ 18 һаһа хүрэхэн 3 мянга 356 үншэн үхибүүдэй 2 мянга 396-ниинь гэртэ хүртэхэ наһандаа хүсэһэн байна.

- Жэл бүри гүрэн засаг 200 миллион түхэриг һомолно, тэрээндэнь нэгэ жэлэй туршада 200-250 хүн гэртэй болоно бшуу. Ээлжээн урагшаа хүдэлбэшье, ехэ удаан саг соо ябахадань, 5-7 жэл соо үхибүүд гэр байра хүлээжэ баатай бшуу. Теэд ажабайдалнай тогтошохо бэшэ, эрьелдэн түргэн ябана ха юм. Эдэ жэлнүүдэй туршада үхибүүд томо болоод, өөһэдөөшые гэр бүлэтэй, үхибүүдтэй болошоно ха юм. Тэдэнэр хайн байдалда ажаһууха ёһотой гэһээ, - гэжэ үхибүүдэй эрхэ хамгаалагша Татьяна Вежевич хөөрэнэ.

Тиигэжэ энэ орёохон асуудал шийдхэлгэдэ, гүрэнээ дэмжэхэ хэрэгтэ туһа болохо зорилготой "Надежда" гэнэн нигүүлэсхы ябадалай жаса байгуулагдаа бшуу. Энэ жасын суглуулһан мүнгэн зөөри өөһэдөө гурбаһаа олон үхибүүдтэй болоһон үншэн зондо гэр байра абажа үгэхэ юм.

Нигүүлэсхы марафон нэгэ үдэрөөр дүүрээшөөгүй, мүнөөшые болотороо эмхи зургаануудта "Надежда" жасын һан руу мүнгэн зөөри суглуулагдажал байна. Үншэн үхибүүдтэ гэр байра абажа үгэхэ гэнэн нигүүлэсхы буянта хэрэгтэ өөрынгөө хубитаяа оруулха дуратайшуул "Абсолют", "Мега-Титан", "Гэлэкси" гэнэн наймаанай газарнуудта "Надежда" жасын табиһан урнахайрсаг руу мүнгээ хэхэдэ болоно. Гэхэтэй хамта Мегафон, БВК гэнэн сотово холбооной смс-харилсаагаар мүнгэн зөөри суглуулагдаха акци ажаллажа эхилбэ. Мүнөө үедэ Үхибүүдэй эрхэ хамгаалгын Түлөөлэгшын эмхи 3 ба үшөө олон үхибүүдтэй болоһон өөһэдөө үншэн хэнээ зоной тоо бүридхэжэ, яагаад гэр байра абажа, тэдэндэ үгэхэ тухай бэлдэлгын ажал ябуулжа байна. Мүн "Надежда" жаса Попечительскэ совет байгуулгын хэрэг эрхилнэ. Энэ Советтэй бүридхэлдэ нийтэ бүлгэм түлөөлэгшэд оролсохо. Тиигэжэ нигүүлэсхы ябадалаар сугларһан мүнгэнэй хэмжээн олонитэдэ элихэн, шалгагдажа, бүлганда мэдээжэ байха ёһотой. Декабрь һара нийтэ эмхинүүдэй ба гүйсэдхэхы засагай түлөөлэгшэдэй хабаадалгатай дүхэриг шэрээ эмхидхэжэ, эдэ бүгэдэ асуудалнууд харада абтаха, шийдхэгдэхэ юм.

Реквизиты для перечисления средств: Бурятское отделение 8601 ОАО «Сбербанк России» Кор.Счет - 30101810400000000604 БИК - 048142604, ИНН - 7707083893, КПП - 032302001. Расчетный счет - 40703810009160028120. Получатель - Благотворительный фонд по обеспечению жильем детей-сирот и лиц из их числа «Надежда».

Цырегма САМПИЛОВА.
Авторай фото-зурагууд.

ПОСОЛЬСКИЙ ИНТЕРНАДАЙ ЭРЭМДЭГ БЭЭТЭЙ БОЛОН НАНАТАЙ ЗОН ГУРБАН ЗӨӨЛЭНИИЕ ЭДЛЭДЭГ

Эрэмдэг бээтэй болон наһатай зоной Кабанский аймагай Посольский интернат 40 жэлэй саана байгуулагдаа юм. Эндэхи хүдэлмэрилэгшэд нилээд олон наһатай зониие үргэжэ, хүгшэрхын далайе гаталуулһан, эрэмдэг бээтэй хүнүүдые дүнгэжэ, ажабайдалдань гэрэл оруулһан буянтай. Тиин мүнөө тэдэндэ энэ харюусалга ехэтэй, хүшэр ажалаа бээлүүлхэдэнь, нэгэ бага хүнгэн, харин үндэр наһатай үбгэд хүгшэдтэ, бээ муутай хүнүүдтэ эндэ ажаһуухань нураггүй зохид болобо. Юуб гэбэл, байгуулагдаһан саһаа хойшо капитальна заһабарилгада ороогүй энэ интернат һүүлэй хоёр жэлэй туршада эрид шэнэлэгдэжэ, досооһооньше, газаһааньше сэхэ харашагүй гоё һайхан болгогдоо. Энэ хэрэгтэ нёдондо республикын бюджетһээ 26 миллион түхэриг, байгша ондо 7 миллион түхэриг үлүүтэй мүнгэн гаргашалагдаа юм. Гадна мүнөө жэлдэ Пенсионно жаса капитальна заһабарилгада 3 миллион 441 мянган түхэриг эльгээһэн байна.

Шэнэлэгдэһэн байшанай нээлгын баяр ёһололдо социальна хүгжэлтын талаар Буряадай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Владимир Матханов, республикын ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министр Татьяна Быкова, Россиин Пенсионно жасын Буряадтахи таһагай хүтэлбэрилэгшын орлогшо Сергей Санхядов гэгшэд хабаадажа, бээлүүлэгдэһэн хүдэлмэрийн үрэ дүнгүүдтэй танилсаа. Интернадай дарга Дмитрий Баранников тэдэндэ хэбтэрийн үбшэнтэний, эмшэлэгшын, эдээ хоолой болон унталгын таһагуудые харуулаа. Тиин эндэ хүдэлдэг хүнүүдэйше, ажаһуудаг зонийше тэмдэглэһээр, интернадай мүнөөнэй байдал анханайхитай сасуулшагүй зохид, гоё болонхой.

Даб дээрээ эндэ дүн хамта 19-тэйһөө 96 наһа хүрэтэр 210 хүн гүрэнэй харууһан доро байна гээд һануулаа. Хүдэлмэрилэгшэдэйнь тоо – 109 хүн. Тиихэдэ үшөө 18 ажалшад хамһабариин ажаһыда хүдэлдэг.

Бээе даанги эмхи зургаан хадаа тус интернат өөрынгөө хүсөөр баһа мүнгэ олохо ёһотой юм. Мүнөө жэлэйнь түсэб – 10 миллион түхэриг, – гэжэ ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министр Татьяна Быкова ойлгуулаа.

Посольский интернат хамһабариингаа ажаһыда 88 толгой үхэр, 19 гахай барижа, хартаабха болон бусад газарай эдээ тарижа, хоолойгоо тэжээнэ. Гадна һү, хилээмэ, талхаар хэһэн элдэб янзын амтан эдээгээ нютагаархидтаа худалдадаг, хубсаһа хунар угааха талаар хангалга дурадхадаг.

Зүгөөр тон шухалань гэхэдэ, тойронхи нютагуудай зон интернадай эмшэлэгшын таһагта хандажа, түлбэритэйгөө аргалуулдаг байна. Эндэнь шүдэ табихаһаа болон массаж хэхэхэ эхилээд, бүхы врачууд үзэдэг юм. Тиихэдэ Посольский интернат республикын иимэ түхэлэй бусад эмхинүүд сооһоо түрүүшүүлэй дунда морёор эмшэлэгшэ нэбтэрүүлһэн габыятай. Мүнөө эндэ 4 морин бии. Тэдэ эрэмдэг бээтэй хүнүүдтэше, наһатай зондошые ехэ туһалдаг.

Эндэхи үбгэд, хүгшэд гурбан зөөлэниие эдлэхэхээ гадна сүлөө сагаа ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэдэг

байна. Тэдэ хирэ-хирэ болоод лэ, музей болон концертдэ ошодог, Байгалдаа айлшалдаг. Кабанский аймагай уран һайханай бүлгэмүүд ерэжэ, концерт наада харуулдаг. Сэсэг тарилгын, эдээ хоол бэлдэлгын, оёдолгой, дуунай гэхэ мэтын олон тоото кружогууд бии.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряадай Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Владимир Матханов эндэ гэр бүлэ болоһон 81-тэй Мила Максимовна болон 83-тай Александр Григорьевичтой танилсаа.

– Бидэ ехэ амар ажаһуунабди. һайн харууһатайбди, амтатайгаар эдээлүүлдэг. Алим жэмэс, һү тарагшые элбэг. Бултанда баяр баясхаланаа мэдүүлнэбди, – гэжэ Мила Максимовна хэлээ.

Республикын ажаһуугшадые социальна талаар хамгаалгын министр Татьяна Быковагай онсолһоор, интернада ажаһууха дуратай зон яһала олон. Үнгэрхэдөө хүршэ Эрхүү могоһоошые мэдүүлгэнүүд оронхой. Энэ ушарһаа гүрэнэй-хубиин харилсаата хүдэлмэри хүгжөөхэ хүсэл бии.

– Иимэ түхэлэй эмхинүүдтэ ажаһуудаг зоной наһан дунда зэргээр 10 жэлээр утадхагдана гэжэ тоо баримтанууд гэршэлнэ. Тиимэһээ Буряадай Толгойлогшо, республикын Правительство, Арадай Хурал энэ талаар гүрэнэй болон хубиин хүсэнүүдые элсүүлхэ шэглэлээр ажал ябуулна, – гэжэ Татьяна Быкова тэмдэглээ.

Дыжит МАРХАДАЕВА, Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

Нээлгын баяр ёһололой үедэ

Тогоошод интернада ажаһуугшадые үдэрэй 4 дахин амтатайгаар эдээлүүлдэг

Капитальна заһабарилгын удаа палатанууд иимэ һаруул гоё болоо

Үбгэд, хүгшэд сүлөө сагтаа зурагуудые бүтээдэг

Мила Максимовна болон Александр Григорьевич хоёр жэлэй саана хуби заяагаа ниилүүлээ

ҮНЭ СЭНТЭЙ ХОМОРОЙ НОМУУД ДЭЛГЭГДЭЭ

Буряад хэлэнэй габшагай долоон хоногой шугамаар Үндэһэтэдэй номой сан номой үзэмжэ дэлгэбэ.

Буряад Республикын Үндэһэтэдэй номой сан буряад хэлэ дэлгэрүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ өөрын горитой хубитаяа оруулха уялгатай. Мүнөө

эхилээд байһан габшагай долоон хоногой хугасаада буряад хэлэн дээрэ алишые сагта хэблэгдэһэн номуудые үзэжэ, хаража, танилсажа, уншаха аргатай байдаг. Заншалта болоһон энэ үзэмжын мүнөө жэлэй дэлиседэ ехэ һонин номууд табигдаа.

Гурбан янзын үзэмжэ : "Буряад хэлэн: нэгэдэл ба янзанууд", "Буряад ороной сэтгүүлнүүд ба сонинууд", "Угаймнай онсо баялиг" гээд дэлгэгдээ.

Түрүүшын "Буряад хэлэн: нэгэдэл ба янзанууд" гэхэн үзэмжэдэ буряад хэлэн дээрэ хүүлэй үедэ хэблэгдэһэн номууд табигдаа.

Буряад хэлэн дээрэ ном хэблэгдэнэгүй гэжэ хүн зон хэлсэдэг, теэд үнэн абаад харахада, элдэб янзын тухатай, хэрэгтэй, уншамаршые номууд хэблэгдэдэг. Гансал мууниинь юун бэ гэхэдэ, мүнгэн зөөриин хомор ушарһаа үсөөхэн хэнгээр гараад лэ дууһаһадаһань, олонитэдэ хүрэнэгүй бшуу. Илангаяа хүдөөгэй багшанарта дуталдана, гэжэ номой сангай ажалтан Норжима Гармаевна Лубсанова мэдээсэбэ.

Үзэмжэдэ дэлгэгдэһэн буряад хэлэн тухай, методическа хэрэгсэлнүүд багаханшые хэмжээнэй наа, элбэг дэлгэгдээ. Наяхан багшалжа эхилһэн залуушуулай ажалда хэрэглэмээр ха гэжэ тэмдэглэбэб.

"Буряад ороной сэтгүүлнүүд ба сонинууд" гэхэн гаршаг дорохи үзэмжэдэ харагдаа үзэгдөөгүй газетэнүүд дэлгэгдэнхэй. Манай "Буряад үнэн" хэблэлэй гаргадаг "Одон", "Байгал", "Морин хуур" сэтгүүлнүүд, "Буряад үнэн" газетын хажууда Агын тойрогто хэблэгдэдэг "То-

лон", Эрхүүгэй можодо гардаг "Усть-Ордын үнэн" гээд табяатай. Совет засагай үедэ хэблэлдэ гаража байһан "Ажалай туг", "Буряадай залуушуул", "Бүрин хаан", "Баргажанай үнэн", "Ленинэй туг", "Улаан Сэлэнгэ", "Коммунизмын Туяа", "Хурамхаанай галнууд", "Улаан туяа", "Ленинэй зам", "Мундарга", "Хэжэнгын гол", "Ярууна" гэхэн аймаг бүхэнэй газетэнүүдые хаража байхада, тэрэ үедэ хүн зон газетэ һайн уншадаг байгаа ха гэжэ тухайлмаар. Эдэ сонинуудай хэблэгдэжэ байгаа сагта буряад хэлэмнайшые хүгжэнги, нилээн хүндэтэй байдалда ябаа болоно ха юм.

Мүн үзэмжэдэ үргэнөөр дэлгэгдэһэн номууд хадаа буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн номууд. Бүгэдэ дэлхэйн классигүүд ба манай ород уран зохиолшодой номууд буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэдэг байһаниинь ехэ һонин. Буряад зониие ород хэлэтэй болгохо, байдалдань Европын түхэл оруулха, нэбтэрүүлгын ажал ехэ урагшатай хэгдээ хаш. Манай буряад арад хүбэлгэн ухаатай байһан тула өөрынгөө түрэлхи хэлээ мартатараа хүмүүжүүлгын нүлөөдэ орошоо гэбэл, зүб гү?

Үшөө нэгэ олон зоной анхарал татамаар үзэмжэ хадаа "Угаймнай онсо баялигууд". Энэ үзэмжын номууд хоморой ба үнэ сэнтэй номуудай жасаһаа абтанхай. Эндэ "Буряад эхэнэрые яа-

гаад ниитэ ажалда һургахаб" гэхэн методическа заабари 1924 ондо хэблэгдэһэн "Бурятка" гэхэн сериин хэблэлдэ гаргагданаһан байна. "Елбэрэй хатан", "Хаанууд ба хубисхалагшанар" гэхэн номууд лата хэлэ бэшэг дээрэ хэблэгдэһэн.

Номой сангай ажалшан Оюна Димитдагбаевагай тэмдэглэһээр, Үндэһэтэдэй номой сангай гурбадахи дабхарта оршодог "үнэ сэнтэй хоморой номуудай таһагта үшөө олон һонин удхатай номууд хадагалаатай. Эндэ буряад зониие мүнөө үеын ажаһуудалда дадхааха, һургаха заабаринууд, үйлэдбэриин ба ажаябуулгын һургаалнууд буряад хэлэн дээрэ бэшэтэй".

Буряад хэлэн дээрэ ном хэблэгдэжэ байгаа сагта буряад хэлэн мартагдахагүй, үшөөл хүгжэхэ гэжэ найдалтай.

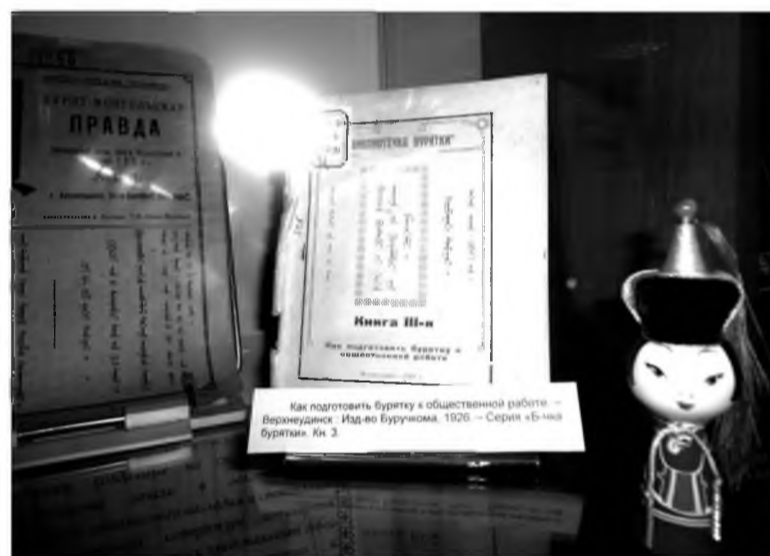
Мүнөө юундэб даа заримашуул буряад хэлэ һэргээлгэ гээд хэлсэнэ. Буряад хэлэ һэргээһээр 30 гаран жэл болохоннай. Теэд улам һэргээһэн юумэмнайшые арбан хурга дарахааршые бэшэ үсөөн. Мүнөө саашаа дабшажа, буряад хэлээ хүгжөөхэ гэжэ хэлсэл даа. Али буряад хэлээ нэбтэрүүлхэ гэхэн үгэ хэрэглэмээр гү гэжэ гайхан асуумаар.

Цырегма САМПИЛОВА. Авторай фото-зурагууд.

Буряад номуудые уншя

Лубсанова Норжима Гармаевна

“ХАРА МОРИНОЙ” ДУУН РОССИИН ДЭБИСХЭР ДЭЭРЭ ЗЭДЭЛНЭ

“ХАРА МОРИН” гэнэн волейболтой Бурядай эхэнэрнүүдэй команда Россиин чемпионатта яһала һайнаар наадажа байна. Манай республикаһаа үшөө нэгшье команда иимэ дээгүүр наадаагүй байгаа гээд хануулая.

Россиин чемпионаттай эгээл дээдэ Суперлигэдэ мүнөө 11 команда наадана гэшэ. Манай “Хара Морин” эндэ табан наада үнгэргөөд байна. Чемпионаттай эхиндэ Улаан-Үдүмнай басагад Уфа хотын “Уфимочка-УГНТУ” командые 3:2 гэнэн тоотойгоор илажа шадда. Харин удаадахи нааданда Екатеринбург хотын элитэ “Уралочка-НТМК” командые баһа шүүжэ шадда. Эндэ 3:1 гэнэн тоо олон тоото сугларгашадые баярлуулаа.

Удаадахи хоёр наадая манайхин Краснодар болон Балаково хотонуудта үнгэргөө. Краснодарай “Динамо” Россиин түрүү командануудтай тоодо дэмь ороногүй гэжэ “Хара Моринтой” наадахадаа гэршэлээ. 0:3 гэнэн тоотойгоор энэ наадан дүүрэнэ байна.

Саратовай можын Балаково хотын “Протон” команда “Хара Мориндол” адли Суперлигэ соо үлэхэ гэнэн зорилго урдаа табина. Нааданай талаар тон адли мэргэжэлтэй команданууд уулзаа гээд олон харагшад хэлэнэ. Талмайн эзэд нааданай һүүлшын үедэ азатай байжа, 3:2 гэнэн тоотойгоор “Хара Мориние” шүүгээ.

Үнгэрэн долоон хоногой эсэстэ “Хара Морин” үшөө нэгэ наада өөрын талмай дээрэ үнгэргэбэ. Россиин элитэ командануудтай нэгэн “Заречье-Одиноцово” Улаан-Үдэдэ айлшаар бууба. Сентябрь һара соо эмхидхэгдэн Европын чемпионатта илажа гараһан Россиин суглуулагдамал командын бүридэлдэ Одиноцовой басагад Екатерина Панкова Наталья Малых хоёр оролсоно гэшэ. Мүн тиихэдэ дэлхэйн чемпион

болоһон Юлия Меркулова түрэл командатайа ерэлсээ. Иимэ шанга командатай манай басагад тэмсэхэ аргагүй байшоо. 0:3 гэнэн тоотойгоор наадан дүүрэнэ байна.

- Улаан-Үдэдэ ехэ волейбол түрүүшынхией ерээ гэшэ. Шанга команда болохын тула аргагүй оролдолго, хэдэн саг хэрэгтэй. Абаһаар лэ шанга команда болохохо арга хаанашье байхагүй. Харин бидэ ганса энэ зун булта сугларжа, бэе бэетээ танилсаабди, наадажа эхилээбди. Энэ хугасаа соо яһала ехэ ажал хэгдэнэ байна. Мүн тиихэдэ нааданай зарим бүридэлдэ үшөө һуураагүй байнабди, - гээд “Хара Моринной” ахамад тренер Сергей Алексеев хэлэнэ.

“Хара Моринной” тамиршадтай дундаһаа Наталья Назарова, Маргарита Курило, Ирина Климанова, Юлия Стенькина гэгшэд яһала һайн наада харуулна гэшэ. Тиихэдэ залуу наадагшад Ольга Шукайло, Анастасия Ярыгина мүн лэ ургажа ябаһанаа харуулна. Узбекистанай Лола Арсламбекова ба Чехийн Кристина Пастулова гэгшэд командын нааданай гуримда һаял оролсожо байнхай. Анна Моисеенко, Марина Пилипенко, Анастасия Ляпушкина, Ирина Кузнецова, Юлия Ковалева гэгшэд өөһэдүнгөө һайн наада үшөө харуулха гэжэ найдагдана.

Ерэхэ амаралтын үдэр, октябрийн 27-до, “Хара Морин” 2013 ондо өөрын талмай дээрэ эгээл һүүлшын наада үнгэргэхэнь гэшэ. Улаан-Үдэ Новыи Уренгой хотын “Факел” команда ерэхэнь гэшэ.

Шэнэ жэл болотор “Хара Морин” оройдоол хоёр наада Омск болон Казань хотонуудта үнгэргэхэ байна. Январийн 8-ай, 11-эй үдэрнүүдтэ Москвагай “Динамо” болон “Тюмень” команданууд Улаан-Үдэ ерэхээр хараалагдана.

Борис БАЛДАНОВ.

ИЛАХА ЗАНШАЛАА ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭ

СССР-эй Арадай артист, Россиин Гүрэнэй шангуудта хүртэхын тула боксоор Бүхэроссиин хэмжээнэй мүрысөөндэ Бурядайманнай тамиршад юһэн медаль абаһан байна. Мэдээжэ артист тус мүрысөө заншалта ёһоороо Ага тосхондо эмхидхэдэг гэшэ.

10-дахия болоһон энэ хэмжээ ябуулгада Россиин 10 регионой болон Монголой 100 гаран боксернууд хабаадаһан юм.

Эгээл хүнгэн 49 хүрэтэр шэгнүүртэ бүхы медальнуудые Бурядайманнай хүбүүд абажархёо. Эндэ Батор Гомбоев түрүүлжэ гараа. Шангай һууринуудые Аюша Цыренжапов, Цыден Самбуев болон Бимба Гыргенов эзэлээ.

Үшөө нэгэ алтан медальда Борис Зориктуев хүртэнэ байна. Хоридохи зуун жэлэй 60-70-аад онуудай Бурядайманнай мэдээжэ боксер Борис Зориктуевай аша хүбүүн 60 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ шаалдахадаа, финальна уулзалгада Эрхүү можын Павел Сороковиковые илажа гараа. Гэхэтэй хамта Борис мүрысөөнэй эрхим боксер гэжэ нэрлэгдээ. Мүн тиихэдэ “Россиин спортын мастер” гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Мүнгэн медаль 52 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ Баир Нелтанов абаа. Хүрэл медалээр Арслан Батомункуев, Никита Родионов, Владислав Хабиров гэгшэд шагнагдаа.

Түрүүлжэ гараһан тамиршадые өөрөө Иосиф Кобзон амаршалаа.

1998-1999 онуудай хүбүүдэй дунда Россиин чемпионаттай финал ноябрь һара соо Анапа хотодо үнгэргэгдэхэ юм. Тэндэ ошохын тула дээрэ хэлэгдэнэ наһанай тамиршад олон тоото шэлэн абалгын мүрысөөнүүдтэ хабаадана.

Һаяын үдэрнүүдтэ Красноярскын хизаарай Ачинск хотодо эмхидхэгдэнэ шанга тулалдаануудта Бурядайманнай тамиршад гурбан медалээр шагнагдаа. Эндэ Амгалан Цыренов 52 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ амжалта туйлажа, түрүүлжэ гараа. Мүн тиихэдэ Таксимо һууринай Александр Попов болон Руслан Максимов хоёр хүрэл медальнуудта хүртөө.

Иигэжэ Россиин финалда Амгалан Цыренов хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

Эдэ үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэжэ байһан боксоор дэлхэйн чемпионатта манай буряад хүбүүн Бэлик Галанов хабаадана.

Хэжэнгэһээ уг гарбалтай Бэлик Галанов хоёр дахин Россиин чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй гээд хануулая. 2012 ондо тэрэ Европын чемпионатта мүнгэн медальда хүртэнэ байна. Бүхэдэлхэйн чемпионатта манай тамиршан анха түрүүшынхией хабаадана гээд хэлэхэ шухала.

Алматагай ринг дээрэ Бэлик Галанов 49 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ гараһан байна. Түрүүшын тулалдаанда тэрэ Украинын боксер Вадим Кудряковые шүүжэ шадда. Харин хоёрдохи уулзалгада Казахстанай Биражан Жакыповта булигдаһан байна.

Ерэхэ амаралтын үдэрнүүдтэ бүхы чемпионуудай нэрэнүүд элирүүлэгдэхэ.

Бадма ЯКШЕЕВ.

БУРЯАДЫЕ ШЭНЖЭЛЭЛГЭ - МОНГОЛ ОРОНДО

Монголой Гүрэнэй университетэдэй доктор, журналистикын кафедрье даагша Жүгмын Мягмадсүрэнэй Одмандах Улирэнгэ Бооржооно гарбалтай, сагаан малгай хуасай обогой хүн юм. Хоридо болоһон эрдэм-практическа конференци дээрэ Монголой Буряад судлалай академиин юрэнхылэгшэ М.Одмандах 2008 ондо байгуулагдаһан тус академиин ажал хэрэгүүд тухай тогтоо һэн. Мүнөө үедэ Монголд ажаһуудаг олон мянган буряад угсаатанай байра байдалые, аман зохёолые, этнографи, соёл болон искусствые, хэлэнэй болон уран зохёолой хүгжэлтые шэнжэлэлгын талаар шийдхэгдэхэ асуудалнууд олон байгаа ёһотой гэжэ хүндэтэ айлшанда хандабабди.

- Монголой эрдэмтэд урда үедэсье буряад арадай түүхые, хэлэн болон соёлыень шэнжэлдэг байгаа...

- Тиимэ даа. Монголой Эрдэмэй академиин суута эрдэмтэд, бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ академик Б.Ринчен, доктор Х.Нямбуу, профессор Б.Сумьябаатар, Д.Цолоо, Г.Гантогтох болон бусад эрдэмтэд олон шэнжэлхы статья, номуудые хэблүүлһэн, олон гар бэшэгүүдын үлэһэн байна. Буряадые шэнжэлэлгын эхи табигшадай аша габыа маша ехэ. 1990-ээд онуудһаа абан Монголд ажаһуудаг бүхы арадуудай түүхэ, соёл, хэлэн эдэбхитэйгээр шэнжэлэгдэжэ эхилээ. "Борджигин", "Ойрад", "Хотогойто" гэхэн шэнжэлэлгын болон нуралсалай түбүүд байгуулагдаа, "Дархад" бүлгэм, "Барга" болон "Үзэмшэн" түбүүд ажал эрхилнэ. Эдэ түбүүд болон бүлгэмүүд бултадаа Монголой Эрдэмэй академитэй нягта холбоотойгоор ажалаа ябуулдаг.

- Эдэ түбүүд ямар шэглэлэй ажал бэелүүлнэ?

- Һүүлэй үедэ хэдэн эрдэм-шэнжэлэлгын конференцинууд үнгэргэгдөө. Жэшээлэн нэрлэбэл, "Буряад-монголнуудай этнографиин болон түүхын асуудалнууд", "Буряад оршолон: хэлэнэй болон соёлой талаар политика", "Буряад угсаатаниие шэнжэлэлгын асуудалнууд", "Буряадые шэнжэлэлгэ мүнөө сагта" гэхэ мэтэ. Конференциин үедэ болон "дүхэриг шэрээгэй" саана ханамжаяа хубаалдахадаа, эрдэмтэд шэнэ мэдэсээрэ, шэнэ хараа бодолоороо андалдаха, бэе бэетэйгээ аша үрэтэйгөөр харилсаха аргатай байдаг. 2010 ондо Бүгэдэ буряадай

"Алтаргана" нааданай хэмжээндэ Буряад судлалай академи уласхоорондын эрдэм-шэнжэлгын конференци эмхидхээ һэн. Энэ ехэ хуралдаанда Россиин, Хитадай болон Монгол ороной олон эрдэмтэд хабаадаһан юм. Тус хуралдаанай үедэ буряад угсаатанай нуудал байдалай орёо асуудал: ёһо заншалаа алдангүй, хэлээ мартангүй саашадаа хүгжэхэ арга боломжо бии гээшэ гү, ямар хараа шугамаар соёлнай хүгжэхэ ёһотойб гэжэ, мүн бусад хүндүүлхэй олон асуудалаар зүбшэн хэлсэлгэ болоо бэлэй.

- Танай хүтэлбэрилдэг Буряад судлалай академиин үүсхэлээр "Алтаргана" нааданай уласхоорондын эмхидхэлэй комитет байгуулагдаа гээд мэдэнэбди.

- Зүб даа. Удаадахи "Алтаргана" нааданиие 2012 ондо Забайкалийн хизарта үнгэргэхэдэ тус комитедэй эдэбхитэй, эршэ түгэс ажал ехэ тунатай, һайн аша нүлөөтэй байгаа гээд ханагдана.

- Залуу үетэниие, оюутадые буряадые шэнжэлэгдэ хабаадуулна гүт?

- Нурагшад болон оюутадые олоор хабаадуулхые оролдонбди. Буряад хэлээ шудалхадань, мүн хари хэлэнүүдые үзэхэдэнэ баһал туһалнабди. Буряадуудай олоор ажаһуудаг аймагуудта, түд бүри нютагуудта түрэл хэлэнэй хэшээлнүүдые үнгэргэхэ тухай дурадхал орууланхайбди. Хэблэл болон телевиденидэ буряадуудай түүхэ, хэлэн, соёл тухай мэдээсэлнүүдые, дамжуулгануудые саг үргэлжэ толилхо, дамжуулха шухала. Энэ ажалда залуу үетэниие эдэбхитэйгээр хабаадуулха хүсэлтэйбди.

- Буряад судлалай академиин шэнжэлэлгын ажалай шэнэ шэглэлнүүд тухай тогтожо хэлит.

- Буряадуудай материальна соёл, оюун ухаанай баялиг шэнжэлэлгые гүнзэгыруулхэ зорилго табигданхай. Мүн буряадуудай эртэ урдын хүзэглэл болохо бөө мүргэлые шэнжэлэлгэ эдэбхижүүлхэ хүсэлтэйбди. Эдэ шэглэлнүүдээр конференци, "дүхэриг шэрээ" болон семинарнуудые үнгэргэхөөр түсэблэнэбди. Энэ жэлэй ноябриин 22-то Улаан-Баатарта Буряад судлалай академиин тоосоото ехэ хуралдаан болохонь. Буряад ороной эрдэмтэд тэрэнэй ажалда хабаадалсахаар хүлээгдэнэ. Буряад сэтгүүлшэдые угтан абаха дуратай байһанаа мэдүүлнэбди.

- һайн даа. Ажалдатнай амжалта хүсэнэбди.

Туяна САМБЯЛОВА
хөөрэлдэбэ,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.

НЮТАГ ХЭЛЭНҮҮДЭЙ ОНСО МАЯГ- ОЛОНОЙ АНХАРАЛДА

БУРЯАДАЙ гүрэнэй университетэдэй эмхидхэн Бүхэроссиин эрдэмэй конференцидэ «Үндэһэн хэлэнүүдэй региональна түлэбүүд» зүбшэн хэлсэгдээ.

Буряадай дунда болон дээдэ нургуулинуудай 200 гаран багшанар, мүн Москваһаа уригдаһан бүлэг эрдэмтэд тус конференцидэ хабаадаба. Тиихэдээ үндэһэн хэлэнүүдэй онсо маяг яагаад аршалан хамгаалха тухай бодомжонуудаараа хубаалдаа. Регион бүхэндэ үндэһэн хэлэнүүд тусхай илгатай, тэрэниен хэлэ бэшэг шэнжэлгэдэ хараалжа эхилээ гээд эрдэмтэд шийдхэбэ.

- Буряадай гүрэнэй университетдэ хэлэ бэшэг шэнжэлгэ үндэр хэмжээндэ эрхилээтэй. Докторой нэрэ зэргэ хамгаалгын диссертационно хоёр зүблэл ажалаа ябуулна, - гээд, БГУ-гай проректор Иван Шаранхаев тэмдэглэбэ.

Октябриин 1-һээ БГУ-да Хэлэ бэшэгэй болон олондо мэдээсэлгын институт байгуулагдаба. Тус институт хэлэ бэшэгэй болон хари хэлэнүүдэй факультедуудые нийлүүлһэнэй ашаар мүндэлөө. Тэрэ институтдай директор Полина Дашинамаева үгэ хэлэхэдээ, үндэһэн хэлэнүүдые багшанар лэ аршалан хамгаалха аргатай гээбэ.

ТҮРЭНН НЮТАГАА ТҮҮРЭНН МАГТАГШАД ШАГНАГДАБА

ДЭЛХЭЙН алишье буланһаа түрэнн нютаг тухайгаа мэдээсэл абаха арга «Түрэнн нютаг» (www.selorodnoe.ru.) гэхэн портал олгобо. Тус порталда хамагай эдэбхитэйгээр бэшэгшэд тусхай шангуудта хүртэбэ.

Түрэнн нютаг тухайгаа һонирхолтой хөөрөө, шэнжэлгэ, мүн фото-зураг эльгээһэн аяар 2,5 мянга гаран Интернет-хэрэглэгшэдһээ 100 хүн шалгарба. Бэшүүрэй аймагай Хонхолын Нимасу Бадмаева, Зэдын Дээдэ-Үшөөтэйин Жаргал Батожапов, Мухар-Шэбэрэй аймагай Никольскын Тимофей Варфоломеев, Баргажанай аймагай Уланай Саян Гармаев, Ахын аймагай Хургын Амгалан Гармаев, Загарайн Эрхирэгэй Алина Ертаханова,

Мухар-Шэбэрэй Таисия Кобелева, Хяагтын Ивановкын Светлана Максимова, Загарайн Брянь тосхоной Юлия Мясникова, Кабанскын Колесовын Анастасия Перевозникова, Зэдын Петропавловкын Людмила Шестакова, Бэшүүрэй Виктория Баранова, Кабанскын Корсаковын Эльвира Бармит гэгшэд «Нютаг тухай эрхим хөөрөөн» гэхэн номинацида эрхимлээ. Гадна «Манай нютагаархин», «Угай модон», «Нютаг тухай эрхим фотоальбом» гэхэн номинацинуудта шалгарагшад мүн лэ шангуудта хүртөө.

Зэдын, Кабанскын, Захааминай, Мухар-Шэбэрэй болон Загарайн аймагуудай ажаһуугшад хамагай эдэбхитэй хабаадагшад гэжэ элирбэ.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА.

БУРЯАД ХЭЛЭНЭЙ ГАБШАГАЙ ҮДЭРНҮҮД

“ТАБАН СЭСЭН”

УХААГААРАА УРИЛДАБА

Буряад хэлэнэй габшагай долоон хоногой республикын хэмжээнэй шугамаар Улаан-Үдэ хотын нургуулинуудай хоорондо “Табан сэсэн” гэнэн конкурс үнгэрөө.

“Табан сэсэн” гэнэн харалганда уһан буряад хэлэтэй, тоб гэмэ харюутай сэсэн нүбэлгэн үхибүүдэй хурса хэлэнэй мурьсөөн болохо гэжэ ханаандаа хүлээн, эндэ ерэнэн журналистнууд урмаа хухараабди. Тиигэнээр байтараа, бодомжолон үзэхэдэ, хаанаһаа хотын нургуулида буряад хэлэтэй үхибүүд олодохо гэшэб гэжэ өөрыгөө зэмэлэн һагад мэдэрэ-эбди.

Ушар юуб гэхэдэ, Буряад Республика дотор сонсохогодон «Буряад хэлэнэй габшагай долоон хоног» гэнэн хэмжээ ябуулга засаг түрын, бүхы нийтэ зоной анхарал буряад хэлэндэ татаха гэнэн гол зорилго шэглэлтэй ха юм.

БУРЯАД ХЭЛЭН БҮГЭДЭНДЭ ХЭРЭГТЭЙ

Мүнөөдэрэй тохёолдоод байһан буряад хэлэнэймнай хэсүүхэн байдалые зүб мурөөр шийдхэхэ асуудал амин шухала болонхой. Ноябриин 5-да үнгэргэгдэхэ Арадай Хуралай ээлжээтэ сессиин хараада буряад хэлэнэй асуудал табигдаха ёһотой. Харин мүнөө буряад хэлээ хүн зон соогоо нэбтэрүүлхэ, шэнгүүлхэ ажал ябуулагдахал зэргэтэй. Улаан-Үдэ хотын захиргаанай эрдэм нуралсалай таһагай буряад хэлэ бэшэгэй методист Ульяна Ешевна Мангутовагай хэлэнээр, һүүлэй 20 гаран жэлэй туршада түрэлхи буряад хэлэмнай яһала хүгжэжэ, анхарал табигдана. Сэхыень хэлэхэдэ, буряад хэлэн нургуулинуудта үзэгдэдэггүй саг байһан ха юм. Гансал хүдөөгэй үндэһэн нургуулинуудта, “б” классуудта үзэгдөөд лэ, хотын нургуулинууд, аймагай түб нургуулинуудта, зарим хүдөөгэй нургуулинуудта “а” классайхид гээд буряад хэлэ шудалдаггүй һэн. Энэнь хадаа буряад хэлымнай хэндэшье хэрэггүй, булан руу шахаархарин мэтэ болгоо бишуу.

- Бидэ энэ конкурс республикын хэмжээнэй шугамаар эмхидхэхэдэ, буряад хэлэ хүгжөөхэ, олон зониие анхаруула гэнэн зорилготойгоор ехэнэй хэмжээ ябуулгануудаа ород хэлэн дээрэ үнгэргэнэбди. Хэрбээ ганса буряад хэлэн дээрэ хэбэлнай, үсөөхэн лэ үхибүүд хабаадаха аргатай байгаа. Харин мүнөө Улаан-Үдэ агар 30 нургуулинууд мурьсөөнэй жагсаалда зогсожо, эрдэм мэдэсээрэ урилдаба,- гэжэ Ульяна Ешевна тэмдэглэе.

Улаан-Үдэ хотын 63 нургуулинуудта буряад хэлэн үзэгдэнэ, тэдэнэй 30-ниинь энэ конкурсдо хабаадаа. Анхан иимэ хэмжээ ябуулгануудта үсөөн нургуулинууд хабаададаг бэлэй. Энэньше тон зүб. “Табан сэсэн” гэнэн харалганай ёһо гуримаар, хабаадагшад эндэ буряад хэлэ, литература, буряад арадай ёһо заншал, Буряад ороной байгаали, хизаар ороноо шэнжэлэлгын, түүхын асуудалнуудта харюусаха уялгатай байгаа. Түрүүшын шатын харалганда 9 нургуули шалгараа. Хоёрдохи шатын дүнгөөр 43-дахи, 32-дохи дунда нургуулинуудай команданууд түгэсэлэй мурьсөөндэ тодороо. Тиигэжэ Улаан-Үдэ хотын 32-дохи нургуулин дэргэдэ 3-дахи түгэсэхэлэй шатын мурьсөөн үнгэрһэн байна. Энэ харалганда

хоёр команда Буряад ороной түүхэ, байгаали, түрүү солото хүнүүд болон бусад асуудалнуудта түргэн бушуу харюусажа, анана табилсабашье, абтаһан дүн тоогоор 43-дахи дунда нургуулин “Илалта” гэнэн команда түрүүлэе.

ИЛАГША 43-ДАХИ НУРГУУЛИН ЭХИН ШАТАДА БУРЯАД ХЭЛЭН ҮЗЭГДЭНЭГҮЙ

Буряад хэлэнэй эгээл эрхим мэдэхэ габьяатайшуул гэжэ нэрэдэ хүртэнэн 43-дахи нургуулин командын гэшүүдтэй буряад хэлээр хөөрэлдөөн болобогүй. Үхибүүд хэлээ хүсэд мэдэнэгүй. Теэд яахаб, энэмнай эдэнэй гэм бэшэ, харин мүнөө үсын тохёолдоод байһан сагай гэршэ гэшэ. Энэ нургуулин буряад хэлэнэй багша Арюна Михайловна Аюшеева үхибүүдые буряад хэлэнэй хэшэлдэ һонирхуула гэжэ оролдодог.

- Манай нургуулида нуралсалай мүнөө жэлһээ эхин шатын нургуулидамнай буряад хэлэн үзэгдэхээ болёо. Үхибүүд, түрэлхид ехэтэ гайхалдаа. Ород буряад яһатан булта буряад хэлээ шудалха дуратай байгаа. Шэнэ номуудые булта худалдажа абанхай, буряад хэлэ шудалха эрмэлзэлтэй булта байгаа бишуу. Манай нургуулин нуралсад булта ехэ дуратайгаар буряад хэлэнэй хэшэлнүүдтэ ерэдэг. Иимэ конкурс- мурьсөөнүүдтэ эдэбхитэй хабаадаха ехэ дуратай байдаг. Эхин шатын классуудта буряад хэлэ шудалнаггүй гээд хүхилэн, олзуурхаһан зон манай нургуулида үгыл даа, - гэжэ Арюна Михайловна мэдээсэбэ.

Стеклозавод тосхой үхибүүд буряад хэлэ юундэ үзэхэгүй байгаа юм, гайхалтай. Илангаяа эндэ хэлэ шудалха дуратайшуул олон байна ха юм.

Энэ нургуулин нуралша Ярослав Цыдыпов «Илалта» командын гэшүүн, “табан сэсэшүүлэй” тон эдэбхитэйниинь гэшэ.

- Буряад хэлэ баһаа шудалнаб. Намда ехэ һонирхолтой байдаг. Буряад хэлэн дээрэ элдэб һонин үгэнүүдые, шүлэгүүдые, үреэлнүүдые сээжэлдэхэ болон түрэл Буряад оронойгоо түүхэ, хизаар ороноо шэнжэлэлгын ехэ һонин мэдээсэлнүүдые буряад хэлэнэй хэшэлдэ бидэндэ заадаг,- гэжэ Ярослав хөөрэбэ.

БУРЯАД ХЭЛЭ МЭДЭДЭГ БАЙҺАНДАА ОМОГОРХОГТЫ

“Табан сэсэн” гэнэн конкурсын журиин түрүүлэгшэ Буряад Республикын Нийтэ палатын үндэһэтэдэй хоорондохи харилса-

анай Комиссиин түрүүлэгшэ Олег Булутов үхибүүдые «Буряад хэлэнэй һайндэрөөр» амаршалхадаа, иигэжэ хэлэнэн байна.

- Буряад хэлэн гэшэ бүхы монголшуудай хэлэн сооһоо эгээл урдын сагай хэлэн юм. Агууехэ Хүннүүдэй үедэ буряад хэлэн мүндэлһэн. Хүннүүд хадаа бүхэдэлхэйн хүгжэлтэдэ ехэ нүлөө орууһан арад гэшэ. Мүнөө үсын эрдэмтэдэй шэнжэлэлгээр, буряад хэлэ һайн шудалһан зон ондоо хари хэлэ бэлээр шудалха аргатай гэжэ элирүүлэгдэнхэй. Буряад хэлээ шудалжа, буряад хэлэ мэдэдэг байһандаа омогорхожо ябаха ёһотойт. Манай үедэ буряад хэлэ үзэдэггүй байгаа. Минии үетэн буряад хэлэ мэдэдэггүй байһандаа ехэ аягүйрхэдэг, илан-

гаяа хари гүрэндэ ошоод, түрэл хэлээ мэдэхгүй байһандаа, эшхэбэр байдалда ородог ха юм даа, - гэжэ хөөрэбэ.

Улаан-Үдэ хотын хэмжээнэй энэ харалган табиһан зорилгонуудаа шийдхэбэ. Буряад хэлэгүй үхибүүдые иимэшье аргаар һонирхуула, һэмээхэн, аргаанаар буряад хэлэндэ хандаса һайн тээшэнь шэглүүлхэ харгы зүб шэлэгдэе. Журиин гэшүүдэй тэмдэглэнээр, энэ хэмжээ ябуулга заншалта болонхой, жэл бүри улам хүгжөөгдэжэ, саашадаа уһан нугархай буряад хэлэн дээрэ үхибүүднэй мурьсэдэг болохо бэээ гэжэ найдана.

Цырегма САМПИЛОВА.
Авторай фото-зурагууд.

Понедельник, 28

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 05.15 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)

12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)

КУЛЬТУРА

08.00 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.40 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»

ТНТ

07.00 «ВСЯ БУРЯТИЯ» (12+). ПОГОДА
07.30 МУЛЬТФИЛЬМ
07.40 «ИНСТРУКЦИЯ» (6+). ПОГОДА
08.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ (16+). ПОГОДА

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
07.00, 10.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ

13.05 Х/Ф «ВЗРОСЛАЯ ДОЧЬ ИЛИ ТЕСТ НА...»
15.05 Т/С «ХОЛОСТЯК ГАРИ»
15.30 Х/Ф «И ЭТО ВСЕ О НЕМ»
17.05 «ВАШЕ ПРАВО» (16+). ЗУРХАЙ

СТС

16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)
06.35 М/С «КУМИ-КУМИ»
06.50 М/С «ВЕСЕЛЫЕ МАШИНКИ»

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 «ЗАЩИТА МЕТЛИНОЙ» (16+)
08.00 «УТРО НА 5» (6+)

Вторник, 29

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 05.20 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 ТАЙЗАН
10.20 УЛГУР

12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 «ТЭЦ-3» (6+). ПОГОДА
08.25, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)

15.05 Т/С «ХОЛОСТЯК ГАРИ»
15.30 Х/Ф «И ЭТО ВСЕ О НЕМ»
17.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
18.00 Т/С «ТАЙНЫ СМОЛВИЛЯ»
18.50 «ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ» (16+). ЗУРХАЙ

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)
06.35 М/С «ВЕСЕЛЫЕ МАШИНКИ»

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10, 18.00 Д/С «АГЕНТСТВО СПЕЦИАЛЬНЫХ РАССЛЕДОВАНИЙ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)

Среда, 30

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»

19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ВЫСОЦКИЙ»
00.20 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»

15.10 Х/Ф «БЕЛАЯ ГВАРДИЯ»
16.00 «ВЛАСТЬ ФАКТА»
16.50, 21.40 Д/С «ВИКИНГИ»
17.40 Д/С «ДОКТОР ВОРОБЬЕВ. ПЕРЕЧИТЫВАЯ АВТОБИОГРАФИЮ»

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА

07.30 «ТЭЦ-3» (6+). ПОГОДА
08.25, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.55 «ИНСТРУКЦИЯ» «ДОМ-2 LITE» (16+)

НАМЖИЛ НИМБУЕВАЙ НЭРЭМЖЭТЭ ИНТЕРНЕТ-МҮРЫСӨӨНЭЙ БУРЯАД ШҮЛЭГҮҮД

Намжил Нимбуевай нэрэмжэтэ ээлжээтэ мүрысөөнүүд сахим гуримаар үнгэрхэ гэжэ соносхогдоһон байгаа. «Тени предков моих – Үбгэ эсэгэнэрэйн-най хүлдэ хүүдэр - Өвөг дээдсийн минь сүнс сүүдэр» гэжэ нэрлэгдэһэн энэ мүрысөөндэ буряад хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн уян гуурһатанай шүлэгүүдтэй тобшо тэдыгээр танилсая.

Буряад хэлэн дээрэ эрхим шүлэг гэхэн шанда хүртэһэн Сэрэннимын Долсон

17 наһатай Сэрэннимын Долсон Загарайн аймагай Асагад тосхондо ажаһуудаг, Дотор-Монголой Хүлэнбуйр аймагай Шэнэхээн сомондо түрэн, Асагадай дунда хургуулин 9-дэхи ангиин хурагша. Багшань-Очир-Ханда Найдановна Нанзанова. 13-тайһаа шүлэгүүдые бэшэдэг.

Элинсэгүүдэй хүүдэрнүүд
Тойрон, эрьен ябана.
Хэнбиб, дүүргэнэ гүб
захяетнай,
Хэлээ, заншалаа
аршална гүб?

Агта мориё унаһан,
Эрэлхэг зоригтой дээдэ
үбгэдэй хүүдэрнүүд...
Эрэ хүсэ шадальнь,
түүхэ намтарьнь,
Аян холоһоо шүтэн,
бэшэрнэ гүбди?..

Тени предков моих
Витают вокруг...
Кто я? Сумел я исполнить
ваш завет,
Сохраняю ль язык и обычаи?

На конях боевых
Тени предков моих
отважных...
Умею ли почитать мы
до глубины души
Их мужественную силу,
историю их?

Дугарма Батоболотова
Агын тойрогой Могойтын аймагай Сагаан-Уула тосхондо 1951 ондо түрэн. Нютагайнгаа дунда хургуулин хүүлээр 1971 ондо Агын багшанарай дунда мэргэжэлэй хургуули дүүргэжэ гараа. 1981 ондо Шэтын багшанарай дээдэ хургуулида хуража, географин багша мэргэжэлтэй болоһон.

Уг гарбалаймни хүүдэр,
холоһоо
Уг гарбалай утаһаар дамжан,
Үлзы тоонтын шэмэ шэнгээн,
Үеһөө үедэ таһарангүй ерэнэ.

Эжын бүлээхэн уурагаар
Энхэрэл сээжэдэ шэнгээнэ,

Эсэгын сэнтэйхэн хургаалаар
Этигэл зоригые хүгжөөнэ.
Эртэ урдын залгалаа –
Эршэтэй угаймнай зангилаа,
Эрмэлзэл зоригоймнай
хүлдэ
Эрьежэл байха даа
хүүгэдтэмнай...

Тени предков моих, издаюка,
Передавая по нити предков,
Питают соками
благодатного тоонто
Поколения за поколениями.

Материнским теплым
молоком
Напитывается нежность
в груди.
Отцовскими ценными
наказами
Вера и воля мои
укрепляются.

Древние родовые узы –
Связь с отважными
пращурами.
Дух и стремления воли моей
Будут жить и в детях моих.

Дашама Доржиева
Дашама Дугаровна Доржиева 1960 ондо Хэжэнгын аймагай Ород тосхондо түрэн юм. 1977 ондо Хэжэнгын Х. Намсараевай нэрэмжэтэ дунда хургуули дүүргээд, Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Багшанарай дээдэ хургуулида орожо, түүхын болон хэлэ бэшэгэй таһагы дүүргэжэ гараад, Хэжэнгынгээ дунда хургуулида буряад хэлэнэй багшаар ажаллажа байдаг. Эдир наһанһаа шүлэгүүдые бэшэжэ эхилһэн, «Буряад үнэн», «Хэжэнгэ» сонинуудта, «Оюун бэлиг» гэхэн хамтын согсолборидо тэрэнэй шүлэгүүд хэблэгдэжэ гараһан байха юм. Гадна 2006 ондо шүлэгүүдэйнгээ «Дууша сэдхэл» гэхэн ном хэблүүлһэн байгаа.

Россиин Федерациин арадай гэгээрэлэй эрхим хүдэлмэрилэгшэ, Россиин Сурбалжалагшадай холбооны гэшүүн, Януш Корчагай медалаар шагнагдаһан, «Нуралсалай шэнэ зүйлнүүд-2010» болон «Россиин эрхим багшанар-2010» гэхэн Бүхэроссиин мүрысөөнүүдтэ илагша.

Үндэр заяата гуламтым эзэд

Үнжэгэн сагаан
Үйрэг саһанай
Үнжэн байрлахада,
Борохон гэрим
Будан мананшьё
Бүрхөөхөгүй, мэдэнэб.

Гал гуламтадам,
Газаам бууһан
Газар дайдын
Айлшан бүхэндэ
Амтан ундаа
Амахахыень уридаг.

Хундын дээжэ –
Хонин төөлэй
Хэшэг барижа,
Талын хүнэй
Талархал мэдүүлжэ,
Түрүүтэнээ угтадаг.

Урдын жэнхэни
Угайм заншалаар
Үнэр баяниё үрээр баясадаг
Гал гуламтым
Үндэр заяата эзэд!

Хозяева высокогородного очага

Белье, словно яйцо,
Снежинки нежные

Кружились весь день,
Но, оказалось,
Что даже пелена
Серенькой юрты моей
Не коснулась.

Очаг мой
Гостей из далеких мест,
Спецившись у юрты,
Приглашает принять
Еду и питьё.

Почётное угощение –
Баранью голову
Преподносят.
И с приветствием степняков
Встречают
Уважаемых гостей.

Хранителя
Обычая предков –
Очага высокогородного,
Достатком и богатством
Детей наших радующего,
Хозяева мы.

Чимит Цыдендамбаевай «Холо ойрын түрэлнүүд» гэхэн зүжэгтэ «Ябууд дундаа, экспромтоор шүлэг бэшэдэг алтанхан самсатай поэт гэшэб...» – гэдэг нюур бии хэн. Эгээл тиимээр, **ябууд**

дундаа, онсолон хэлэ-бэл, 10 минутын туршада шүлэг байгуулха эрилтэ табигдаһан байгаа. Тиигэжэ мүндэлһэн шүлэгүүд танай анхаралда.

Баир ДУГАРОВ:

А прошлое глядит мне вслед,
На посох ветхий опираясь
коноязы.
И дождь с небес струится
словно свет,
Старомонгольской
серебряною вязью.

Хэнтийн Батхүү:

Өвгөд дээдийн сүнс сүүдэр
Тэнгэр ууланд чоно улина,
Тэртээх холоос нүүдэл асуй.
Газарын судлаар нар урсаад,
Галын бурхан амилаж сэрэв...

Доржын Намсалма:

Нютаг төөриһэнөө бодоходо,
Нюдэн дүүрэн нулимсатай.
Наян-Навагааа золгохоор,
Минии үбгэдэй
хүүдэр арюухан...

Жанна ДЫМЧИКОВА.

Хонгор найхан Хориин аймагта

АЛДАР СУУТА ХОРИ ХАТАНАЙ, ЭХЭ ЗОНОЙ, АЖАЛША СОЛОТОНОЙ НЭРЭ МҮНХЭЛЭГДЭБЭ

(“АЛТАРГАНА” гэнэн уласхоорондын фестивалиин байгуулагдаһаар 20 жэлэй ойдо)

Буряад Республикын болон Хориин аймагай байгуулагдаһаар 90 жэлнүүдэй ойн баярые угтуулан, республикын арадай поэдүүд Цырен-Дулма Дондоковагай, Цырендулма Дондогойн дурасхаалые мүнхэлхэ талаар РБ-гэй Уран зохёолшодой холбоон, тэрэнэй урагшаа ханаатай ударидагша, республикын арадай поэт М.Р. Чойбонов ехэ ажал ябуулһан байна. Республикын уран зохёолшодые, композиторнуудые, поэдүүдые, түүхэшэд болон шэнжэлэгшэдые Хориин гайхамшагта хатадай дүр зурагууд, алдар соло, баатаршалга, аша габьяа урмашуулдаг, ханаа сэдхэлдэнь омогорхол түрүүлдэг, гайхуулдаг байгаа бшуу. Түрэл нютагтаа ажаһууһыень нютагаархидаа бусааһан эрэлхэг зоригтой Бальжин хатанай, 1 Петр хаанда эрэшүүлтэй хамта холын харгыда уридшалан мэдэдэг угай харасаараа аршалжа, абаржа, абажа ябаһан залуухан Абжаа удаганай, холын хараа бодолтой, ухаатай сэсэн Шойжод хатанай образууд тон ехэ проект – Хори хатанай мемориальна комплекс бариха нангин хэрэгтэ зоригжуулһан байна. Тиин олон хүүгэдтэй эхэ зоной, ажалша солотой эхэнэрнүүдэй нэрэ мүнхэлхэ, алдар сольень үргэхэ гэнэн гүн удхатай зорилгонууд эндэ хараалагдаа.

1 Пётр хаанда ошоһон габьяатай юм. Алдар суута эхэнэрнүүдэй, эхэ зоной дурасхаал мүнхэлһэн скульптура байгуулһандань бүхы республикын зоной зүгһөө баяр баясхалан хүргэгдэхэ зэрэгтэй. Уран зохёолшодоймнай холбооной гаргаһан найхан үүсхэл дэмжэгдэхэл ёһоороо дэмжэгдээ, тиймэнээ залуу зондо хэрэгтэй, найхан ерээдүй тээшэ харгыень нээхэ, эндэ суглархада зохид газар болохо, хажуугаарнь хүнүүд мийн гарахагүй, юуб гэхэдэ, эндэмнай эгээл нангин, сэнтэй, найхан сэдхэлэй, мүнхэ гэрэл татаһан Хори хатанай хүшөө байха бшуу” гэнэн гүн удхатай үгэнүүдээр РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын социальна хүгжэлтөөр орлогшо Владимир Матханов амаршалба, эдэбхи үүсхэл гаргаһан санаартан, алдарт поэт Матвей Чойбоновто, скульптор Бальжир Цыбжитовтэ, бусад барилгашадта баярай бэшгүүдые бариба.

“Хори хатад” гэнэн шэнэ дууе (хүгж. П.Дамирановай, үг. Н.Шабаявай) СССР-эй арадай артистка Галина Шойдагбаева, республикын арадай артистка Билигма Ринчинова гэгшэд гоёор дуулаба:

Наратай найхан үдэр, октябрийн 18-да Хориин аймагай түбтэ, аймагай захиргаанай актова зал соо “Возрождение духовности родной земли” гэжэ нэрлэгдэһэн олоной һонирхол татаһан эрдэмэй-практическа конференци эмхидхэгдэжэ, Хориин аймагай захиргаанай гулваа Ю.Ц. Ширапдоржиев, Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ М.Р. Чойбонов гэгшэд хани халуунаар эндэ сугларгашадые (хүршэ 3 аймагайхидые, Улаан-Үдын уран зохёолшодые, Монголой айлшадые, нютагаархидаа) амаршалаа, түүхын эрдэмэй доктор Ш.Б. Чимитдоржиев, республикын арадай уран зохёолшо В.Б. Гармаев, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор Е.Е. Балданмаксарова, Монголой гүрэнэй университетэй доктор М. Одмандах, ниитын болон гүрэнэй мэдээжэ ажаябуулагша, “Угай зам” газетын редактор В.Б. Цыбикдоржиев, РФ-гэй габьяата багша Г.Ц. Цыреторова (Хори), бусад үгэнүүдые хэлэжэ, буряад арадаа дэмжэһэн, үргэһэн Хориин хатад, мэдээжэ эхэнэр хүтэлбэрлэгшэд, ажалша алдартай, олон үри хүүгэдые үндылгэһэн эхэнүүд тухай хөөрөө. Онинско приходской училищиин багша, Сорбоннын университет (Париж) дүүргэһэн Бадмажап Сакияевагай, республикын Верховно Сөведэй Президиумэй түрүүлэгшэ байһан Гунсэн Цыденовагай, РСФСР-эй габьяата багша, гурбан орденотой Жана Дугаровагай, дуушан, СССР-эй Верховно Сөведэй депутат Клавдия Гомбоева-Языковагай, СССР-эй Верховно Сөведэй депутат, хоёр орденотой Мыдыгма Батомункуевагай, РФ-гэй габьяата ветврач Лидия Цыбикжаповагай, багша, артистка, журналист Жалма Жамсарано-Пилуновагай, республикын болон Россиин гүрэн түрын хүтэлбэрлэгшэ Лидия Ни-

маевагай, Эхэ-Герой Дулмажап Санжиевагай, СССР-эй арадай артистка Галина Шойдагбаевагай, РФ-гэй габьяата артистка Дарима Сангажаповагай нэрэ алдар, эхэнэрнүүдэй эгээл түрүүшын дасан бариһан эдэбхитэн Дарима Цынгеева болон бусад нэрлэгдээ, үшөөшье олон суута эхэнэрнүүдые нэрлэхээр байна. Тус конференциин дүнгөөр «Хори хатан - Княгиня Хори» гэнэн хүндэтэ тэмдэг (медаль) олгохо эмхидхэлэй комитет байгуулха тухай хэлэгдэбэ.

Гурбан аймагуудай (Хориин, Хэжэнгын, Яруунын) харгынүүдэй уулзуурта дүтэ (Хори тосхоной баруун тээ) үргэн талмай дээрэ, хадын үбэртэ байгуулагдаһан “Хори хатан - Княгиня Хори” гэнэн хүрэл хүшөө харахаданай, Зүүн буряадуудай ёһо заншалаар бүтээгдэһэн буряад хубсаһатай, гоё зүүдхэлнүүдтэй эхэнэр дээшэ үргэгдэһэн баруун гартаа һү сүршэжэ байһан шанагатай, харин зүүн гартаа һүтэй пиала баринхай байна. Харин дээрэнь хори буряадуудай, уг гарбалаймнай һүлдэ болодог хун шубуун “ниидэжэ” байна. Эндэ хүшөө нээлгын баяр ёһолол эхилжэ, Хориин 11 эсэ-гын тугуудтай хүбүүд морёороо хүшөө тойрон, гороо хэбэ, харин “Хун шубуудай хатар” һайндэрэй талмайе шэмэглэбэ. Хори зоной солье дуушан Доржо Шагдуров хүрөөтэйгөөр гүйсэдхэбэ. Энэ һайндэрэй талмайе бүрхөөһэн олон зондо Хориин аймагай гулваа Юрий Ширапдоржиев, республикын арадай поэт Матвей Чойбонов халуун амаршалга хүргэжэ, эхээ хүндэлһэн зон Хори хатанай үргэмжэ, туһаламжа доро ябаха, залуушуулда аша туһатай, һайн харгы нээгдэхэ байха гэжэ хэлэһэн байна. “Эхэ буряад хэлээ, ёһо заншалаа үргэһэн, тэрэ зандань түрэл газараа үлөөһэн хори буряадууд

... Алдартай, суутайхан араднай
Арюухан хатадтаа баяртай.
Үргэжэ сольень дуудаха
Үргэлжэ нангин заяатай...
 Дурасхаалта энэ хүшөөгэй эхи табиһан, Правительствын Захиргаанай Дэбисхэрнүүдэй хүгжэлтөөр комитедэй түрүүлэгшэ (анхан Хориин аймагай гулваа байһан) Б.В. Жамбалов, соёлой министрэй орлогшо С.А. Добрынин, Хориин депутатуудай рай-Сөведэй түрүүлэгшэ А.К. Орлов, Анаагай дасанай шэрээтэ Лыгсык лама, бусад амаршалжа, бүлгэмэй бүхы шатада эхэнэрнүүдэй, эхэ зоной бэлүүлжэ байһан үүргэдэ үндэр сэгнэлтэ үгэбэ. Хориин аймагай 70 жэлэй ойдо Хориин хатадай нэрые мүнхэлхэ талаар үүсхэл эхилһэн, хэлэһэн, тус аймагай соёлой таһагые амжалта-тайгаар ударидаһан Б.Д. Цыдыпов энэшье удаа ехэ ажал ябуулһан габьяатай. “Нарһата” гэнэн найхан дуу, Хориин суута нургуули тухай шүлэг РФ-гэй габьяата артистка Светлана Бунеева, РФ-гэй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Гунзэн-Норбо Гунзынов бэлэглээ. Хориин буряад, ород болон шэмээшэг ансамбльнууд баярай ёхор татаба, ёхорой хамтын баярта дүхэригтэ булта орон хатарба. Баяртай ша-

райтай хүнүүд нангин хүшөөгэй дэргэдэ фото-зурагаа абхуулба, дулаан элшэнүүдээ сасаһан наран-шье бултание дэмжэбэ, оршон тойронхиёе баяраар гэрэлтүүлбэ. Хабартаа угаймнай һүлдэ тэмдэг болодог Хун шубуунтай уулзалганууд жэл бүри Хоридо тэмдэ-глэгдэхэ. Арад зондоо арюухан хэлээ, ёһо заншалаа үлөөх гэжэ оролдожо байһан, хойто жэлэй “Алтарганын” ехэ бэлэдхэл тухай-гаа конференциин үедэ Монголой гүрэнэй университетэй профессор М. Одмандах хэлэжэ баясуулаа.

Энээн тухай Хори буряадуудай алдар суута хатаднай (“Хори хатад” гэнэн дуун соо) заяагаа бшуу:
... Арюун дангина хатаднай –
Сарюун зулгыхан хүүхэд,
Түүхынгээ хатадһаа залгуулан,
Түлийн гуламтаа сахяарайт...
Бэлигма ОРБОДОВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
 фото.

«АЙРАГАЙ НААДАН»

ЭДЭБХИТЭНЭЙ ДУРАСХААЛДА

Нааданда хабаадагшад энэ удаа хур харбалга болон шатараар дүрээ туршалдаба. хур харбалгада хабаадагшад 30 мэргэшүүл Агу Аюржанаевай нэрэмжэтэ дамжуулгын кубогта хүртэхын түлөө тэмсэбэ. Ушарын габэл, ажалай болон партиин ветеран ябаган Агу Агванович Хэжэнгын аймагай соёл болон ниитын ажабайдалда олон жэлэй туршада эдэбхитэйгээр хабаадагшад габыятай. 2012 оной эхиндэ сагнаа урид наһа барахынгаа урдахи хэдэн жэлдэ Агу Аюржанаев нютагайнгаа ветерануудай дунда хур харбалга дэлгэрүүлхэ талаар горитой ажал ябуулхын хажуугаар номо годлинн нюусые өөрөө һайса шудалжа, мурьсөөнүүдтэ амжалтатайгаар хабаадаа юм. Тиин буурашагүй габыаень мүнхэлэн, Агу Аюржанаевай нэрэмжэтэ дамжуулгын кубок ветерануудай оролдолгоор бүтээгдэжэ, тэрэл 2012 оной зунай «Айрагай нааданда» эрхимлэнэн хур харбагшад барюулагдаа хэн. Агу Агвановичай дүтын нүхэр Хубита Петрович Рантаров нёдондонойшье, энэшье жэлэй мурьсөөнэй гол эмхидхэлшэнь байгаа гэжэ онсо тэмдэглэхэ шухала.

Агу Аюржанаевай дамжуулгын кубогта хүртэхын түлөө хур харбалгын мурьсөөндэ нёдондошье, энэшье жэлдэ Хэжэнгэ хууринай аха дүү Агу, Түдэб Аюржанаевууд хабаадалсаа юм. Түрүүшынхээ 2012 оной зун болоһон тус кубогай түлөө мурьсөөндэ зориулан, Агу Аюржанаев иимэ шүлэг зохёһон байгаа:

**МЭРГЭН
ХУР ХАРБАГШАД
Бүхы шанга мэргэн
хур харбагшад
Барандаа олоороо
сугларан ерэжэ,
Бултандаа баясан,
хүхин мурьсэнэ,
Бэрхэ мэргэнүүдын
шалгаран илана.**

**Хэжэнгын районой
ветерануудай
“АЙРАГАЙ НААДАН”
гэнэн гаршагтай
спортын мурьсөөн
ХЭЖЭНГЭ хууринда
наяшаг үнгэрбэ.**

**Номоо бүхөөр
барин-харбан,
Наринаар хүбшэргээ
шагаан-табин,
Урдаа байһан хурнуудай
нэгые
Урматайгаар гаргана,
бараа тудан.**

**Бэрхэ мэргэнээр тудан
харбаһандаа,
Солоёо арад зондоо
дуудуулнал.
Баһал эсэгийнгээ нэрэ
нэрлүүлэн,
Суурхуулан байнал
тоонто нютагаа.**

**Эршэтэйгээр сэхэ
хуршанууд ниидэн,
Этэрэн гаргана
хурнуудые олоор.
Энээхэн гоё нааданай
мурьсөөндэ
Элирэн гарана мэргэн
хур харбагшад.**

Би, Агу Аюржанаев, хур харбалгаар нютагайнгаа аха нүхэр алдарта Агу Агванович Аюржанаевай дурасхаалай мурьсөөндэ энэ шүлэгөө зориулааб.

НЭРЭ СОЛОТОН АЛДАР НЭРЭЭ БАТАЛБА

Энэ намарай «Айрагай нааданай» хур харбалгада нэрэ солотой мэргэшүүл хабаадаба. Тэрэ тоодо СССР-эй спортын габыата мастер, хур харбалгаар Россиин долоо удаа чемпион, Европын чемпион Ханда-Цырен Гомбожапова, СССР-эй спортын мастер Долгоржап Базарова, уласхоорондын классай спортын мастернууд Бато Намсараев, Баир Цыренов, гадна Россиин спортын хоёр мастер, спортын мастера хоёр кандидат гэжэ мэтэ болоно.

Эхэнэрнүүдэй дунда 30 метрэй зайһаа хур харбалгаар алдар суута Ханда-Цырен Гомбожапова эрхимлэбэ. Хоёрдохи, гурбадахи хууриунуудта Хориин хургуулин 10-дахи классай хурагша Чимита Лубсанова, Хэжэнгын Сэсэгма Галданова гэшэд гараба. Эршүүлэй дунда

да 50 метрэй зайда мэргэн хөрхоё уласхоорондын классай спортын мастер Баир Цыренов харуулба. Хоёрдохи, гурбадахи хууриунуудые Баярта Гармаев, Намсарай Петухов гэшэд эзэлбэ. Буряад Республикын, Агын тойрогой Сурхарбаануудта оло дахин эрхимлэнэн 74-тэй Цырендоржо Магаков 60 наһанһаа дээшэ ветерануудай дунда илалта туйлаба. Үндэр наһатанай хани нүхэр Долгоржап Базарова - хоёрдохи, Хориин Пётр Жигжитов гурбадахи хуурида гараба.

хур харбалгаар “Айрагай на-

аданай” абсолютна чемпионой нэрэ зэргэдэ, Агу Аюржанаевай нэрэмжэтэ кубогта Баярта Гармаев хүртэбэ.

Шатаршадай дунда түрүү хуури багшын ажалай ветеран, үндэр наһатай Цыдып Гармаевич Цыренжапов эзэлбэ. Удаадахи хууриунуудта – Мунко Донитов, Батомунко Дылыков. Тэдэнэр хоорондоо блиц - түргэн шатар – наадахадаа, Мунко Донитов шалгаржа, абсолютна чемпион болобо.

Мурьсөөнэй болон шаглануудые гардуулгын үедэ Агу Агвановичай хани нүхэр Свет-

лана Дмитриевна Атутова, дүү басаган Арюухан Агвановна хабаадалсаба. Мүн лэ Светлана Дмитриевна нүхэрэйнгөө нэрэмжэтэ кубок, мүнгэн шан Баярта Гармаевта барюулба. Гадна хур харбалга болон шатарта илагшадта, шангай хууриунуудые эзэлэгшэдтэ дипломууд, мүнгэн шангууд гардуулагдаба.

**Николай
БАДМАРИНЧИНОВ.
Дабэ
БАДМАРИНЧИНОВЭЙ
ФОТО.**

Үнэгэрхэн зуун жэлэй аршан зуур

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Дэлгэрэнгыгээр сайт дээрэмнай
уншагты: burunen.ru

Буряад-Монголой делегаци Москвада, Кремль. 1936 оной январин 27. М.Н.Ербанов Сталиной хажууда. Жэл үнгэрхэн хойно "Панмонголистнуудай" хэрэгээр хамалган эхилхэ.

Буряад хубсаһатай ород эрэшүүл.

Тэг дундань XII Бандидо Хамба-лама Даша Доржо Итигилов.

Буряад эхэнэр.

Буряты еъ лукомъ.

hурша ном бариһан буряад хүбүүхэн. 1886 он.

Дарин галаар хүрэдэг буу зэбсэгэй бии болохолоор, сахюурта буу хэрэглэдэг болоо. Буугай аман руу түрүүн дари хээд, һүүлээрнь номоор тагладаг байгаа. Сахюурта буугай һүүлээр шабха дараад буудадаг буу бии болоо, тэрэнь тусгаар патронуудаар номологдодог хэн. Энэнь агнууриин хэрэгтэ ехэ нүлөөлөө. 1886 он.

Убсүүндээ үнэн алдартанай хэрээһэ зүүһэн буряад эхэнэрэй портрет. Буряадуудай хэрээһэ зүүһэн тухай түрүүшын мэдээнүүд ХҮИИ зуун жэлэй 30-аад онуудта бии болон. Плендэ абтаһан буряадуудта ба монголнуудта, эхэнэр, эрэшье байг, хэрээһэ зүүлгэдэг байгаа, тиихэдээ ород нэрэ үгтэдэг хэн.

Эрэшүүл оршуулагшанаар, мүн бэшэшье ажалда хүдэлдэг байгаа, эхэнэрнүүдые алба хэжэ байһан зондо хадамда үгэдэг хэн. Хэрээһэ зүүһэн зариман ород хэлэндэ түргэн нураад, муу бэшэ туһалагша-оршуулагша болодог байгаа. 1886 он.

Чингис хаан шиг омог бардам, Дулдуйтын Равжаа шиг билэг танхай, "Илүү сартай зун"-ы Галаа шиг гэнэн Д.Сосорбарамын фото түүх

УДАМ: Баянхонгор аймгийн Баян-Овоо сумын уугуул Сосорбарамын удам судар гэвэл «Булуу» Сандаг гэнэ. Булуу Сандагийн хүү «Дэгээ» Ламжав долоон эхнэр-тэй хийморьтой эр байж. Ну-таг хошууныхан нь тэр хүний буяныг ч дуусахгүй, нүглийг яриад ч барахгүй гэдэг

байсан гэнэ. Тэр долоон эхнэрийн нэгнээс нь гарсан охины хүүхэд Сосорбарам. Өвөөгөөрөө овоглодог сөөсгөр хүү зурган дээр харагдана. Д.Сосорбарамыг төрсөн эцэг эхийнхээ дундаас ганцаараа гэж болно. Цус нэгтэй дүү нар гэвэл долоо, наймуул, яс нэгтэй дүү нар гэвэл долоо наймуулаа хүн. Бас яг амь нэгтэй хоёр дүүтэй.

КИНО БҮТЭЭЛ: Д.Сосорбарам дэлгэцийн арав гаруй кинонд тогложээ. 1992 онд П.Цогзолын найруулсан «Чи нэг нь» киноны зураг авалтын үеэр. Мөн ч залуухан байж дээ.

ЧИНГИС ХААНЫ ДҮР: УГЗ Л.Эрдэнэбулган найруулагч «Үхэж үл болно Чингис хаан» кинонд Со-г Чингис хааны дүрд тоглуулна гэж эртнээс бэлдүүлж байгаад гэнэт шийдвэрээ өөрчилсөн нь түүнд хүнд цохилт болж байсан гэдэг. Тэрээр Чингис хааны дүрд тоглох гэж үс сахлаа хүртэл ургуулж байсан юм.

ТӨРИЙН ШАГНАЛ: Түүнийг «Үзэл бодолдоо үнэнч явсны төлөө, «Атга нөж» жүжгийн Чингис хааны дүр бүтээсэн, «Үлэмжийн чанар» концерт тавьсных нь төлөө төрийн шагналыг өгсөн юм.

Д.МӨНХБАТ, Ц.ЭЛБЭГЭЭГИЙН ХАМТААР: 90 оны эхээр Баянхонгор аймгийн МАХН-ын хорооноос «Манай аймгаас хоёр хүүхэд МоАХ гэдэг бүтэлгүй зүйл байгуулаад төр засагтай тэрсэлдээд байна. Тэр дунд танай хүү Сосорбарам явна. Очиж болиул» гэж аавд нь тушаажээ. Аав нь хүүгээ болиулах гэж хотод ирээд «боль» гэж хэлж чадалгүй хэд хоноод буцаж байсан гэдэг. Харин одоо Сосорбарамынхан бүгд Ардчилсан намын улаан фэн. Одоо ч тэр АН-ын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцдог.

Зүүн гар талаас аав Дамдинсүрэн, Гэргий Б.Нинжбадгар, ээж

Чимэдцэрэн, төрийн соёрхолт Д.Сосорбарам, залуу аав Чимэддорж. Дамдинсүрэн гэх энэ хүн гавьяатын ээжтэй ханилан сууж байсан бөгөөд багад нь салсан юмсанж. Тийм учраас Со гавьяат хойд эцэг Чимэддоржоо залуу аав гэж авгайлан дуудна. Харин Со гавьяат өвөөгөөрөө овоглож тэдний амьдралын философийг хонины сүүл адил хөхөж хүмүүжсэн гэж ярих дуртай билээ.

ГАНЦ ХҮНИЙ ТЕАТР: Тэр 9 жил УДЭТ-д жүжигчнээр ажилласан. Харин 1992 онд Р.Чойномын нэрэмжит «Од» ганц хүний театрыг байгууллаа. Со ганц хүний театрын уран бүтээлээрээ билэг танхай яруу найрагч Р.Чойномын шүлгүүдийг амилуулсан юм. Р.Чойном Д.Сосорбарам хоёр бэлэг танхай, омголон, дэврүүн, зоримоогоороо адилхан ч юм шиг. «Нүцгэн биеийг алдаршуулъя» шүлэг Р.Чойном, Д.Сосорбарам хоёрыг хоёуланг нэгэн цагт алдаршуулсан юм.

УВЕРТЮРАГИЙН ДҮҮ НАР: Хүний арга олдог, хэл ам дорхноо нэвтрэлцдэг, хашир, хийгүй... Естой тайзан дээр байдаг шигээ хүмүүстэй нээлттэй харилцдаг гэж түүнийг ярьдаг.

ТАНИЛ ХҮМҮҮС: ММ агентлагийн захирал С.Батзаяагийн хамтаар.

ДЭЭЛ: Түүний гол гангараа дээл. Тэрээр ямар ч үйл ажиллагаанд үндэсний хувцасаараа л гангарч ирдэг. Үүнээс хойшхи зурган дээр тэр дандаа дээлтэй гарна.

ЦАДИГҮЙ АВЪЯАС: Тэр бас дээлтэйгээ дуулна, жүжиглэнэ, уран илтгэнэ, улс төр хийнэ. Цадиггүй авъяас бүхэн нэгэн биед заяасан гэлтэй.

ЭХНЭРИЙН ЯРИА:

Түүний эхнэр Б.Нинжбадгар нөхрийнхөө тухай ярихдаа «Зарим хүн Со-г Чингис хаан гэж боддог шиг байгаа юм. Энэ хүн чинь ач нараа харахаар алийгаа алдаад мөлхөнө. Юу ч болоогүй байхад уйлна» гэжээ. Б.Нинжбадгар гуай ч бас жүжигчин хүн.

ОЛОН ДҮР: Чингис хаан шиг омог бардам, Дулдуйтын Равжаа шиг билэг танхай, «Илүү сартай зун»-ы Галаа шиг гэнэн цайлган зан, ааш авирууд түүнд бий.

ГАНГАРАА: Сайн морь сайхан эдлэл ч бас түүний гангараа.

ШИНЭ ДӨРВӨН ЗАМЫН УУЛЗВАРТАЙ БОЛЛОО

“ГУДАМЖ” төслийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй томоохон ажлын нэг болох нэгдүгээр хорооллын арын замыг Гэмтлийн эмнэлгээс уруудсан замтай шууд холбосон шинэ дөрвөн замын уулзвар буюу “Өнөр” уулзварын ажил дуусч, өнөөдөр албан ёсоор нээлээ. Өмнө нь тээврийн хэрэгсэл бүү хэл явган хүн ч зорчих боломжгүй хог шороо хөглөсөрсөн өндөр далан байсан энэ газрыг хоёр чигийн хөдөлгөөн, дөрвөн эгнээ бүхий зорчих хэсэгтэй, босоо хэвтээ тэмдэг тэмдэглэгээ, гэрлэн дохионы зохицуулалттай орчин үеийн шаардлага хангасан замтай болгосон юм. Мөн Гэмтлийн эмнэлгээс уруудсан зам, хуучин уулзварын хэсгийг бүхэлд нь өргөтгөн шинэчиллээ.

Тодруулбал, нийт 900 метр урт авто зам шинээр барьж, 16708 ам метр талбайд асфальт бетон хучилт, 3400 ам метр талбайд явган зорчигчийн зам тавьсан. Шинэ замын налуу талд арматураар хүчитгэсэн бетон түшиц хана барьсан бөгөөд үүнд 785 шоо метр бетон орсон юм. Энэ зам нь суурийн шаварлаг хөрсөнд модон гадаснууд зоож, дүүргэлтийн үе шатны

ажил хийснээрээ онцлог, шинэ технологи бүхий ажил болж байна. Мөн далангийн хэсэгт 800 ам метр эко хавтан суурилуулж, бетон арматурчлал бүхий 2.7x16.2 метр хэмжээтэй явган зорчигчийн шат барьсан. Үүнээс гадна дулааны шугамын хавтанг хүчитгэх, цэвэр, бохир усны худгуудыг замын түвшинтэй тэнцүүлэх, ус зайлуулах 800 метр шугам хоолой шинээр су-

урилуулах гэх мэт инженер-дэд бүтцийн ажлуудыг цогцоор нь гүйцэтгэж, орчны тохижилтын хэсэгт 210 мод тарив.

Далангийн хэсэгт шинэ зам, уулзвар барих болон Гэмтлийн эмнэлгийн баруун урд хэсгийн хуучин зам, уулзварыг өргөтгөн шинэчлэх ажлын зураг төслийг “ХЗТ Автозам” ХХК боловсруулж, зам барилгын ажлыг “Экспресс зам” ХХК гүйцэтгэсэн бол Японы “СТI Engineering International” компани зөвлөх үйлчилгээ үзүүлж ажиллалаа.

Энэхүү шинэ зам, уулзвар ашиглалтад орсноор 3, 4 дүгээр хороолол чиглэлийн болон төв замын хөдөлгөөний ачаалал тодорхой хэмжээгээр буурах боломж бүрдэж байна. Дараагийн ээлжинд энэ уулзвараас

зүүн тийш 10 дугаар хорооллын уулзвар хүртэл, баруун тийш 21 дүгээр хороолол чиглэлд шинэ замууд барихаар төлөвлөж байгаа. Тиймээс тус уулзвар нь

хотын хөндлөн тэнхлэгийн замуудын ачааллыг бууруулахад ихээхэн ач холбогдолтой юм.

Т.ХУЛАН.

НОНИРХОЛ ТАТАХАНЬ ДАМЖАГГҮЙ

МОН
ЭНЭГТ

Үндэр наһата монголшо эрдэмтэнэймнай хорин долоодохи номын хэблэгдэб.

«Великий Чингисхан в оценках российских и зарубежных исследователей (Статьи и очерки)» гэжэ 328 хуудаһатай, хатуу найхан гадартай ном А.Б.Бальжинмаев гэгшын хубиин хэблэлдэ мэнэ найхан гараба. Хэблэгшэнь энэ номые найнаар гаргаха гэжэ ехэтэ оролдохоһоо гадна, тус хүдэлмэриие хинан заһабарилха талаар тон ехэ ажал хээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, эрдэм ухаанай талаар Буряад Республикын габьяата ажал ябуулагша, агууехэ дайнай ветеран Д.Г.Дамдинов үнгэрһэн зуун жэлэй аяар 50-яад онуудһаа эхилэн, Буряадай Ниитын эрдэмэй институтта ажаллахадаа, хамнигад гэхэн этносэй хэлэ, нуудал байдал, түүхэ, аман зохёол гэхэ мэтыень шэнжэлжэ, монгол туургатаниие шэнжэлжэ эрдэмдэ ехэхэн хубитаяа оруулаа юм.

Дашанима Галдановичһаа урда тээ гараһан ном, статьянуудта хамнигадай нютаг хэлэн гэхэн ойлгосо үгы, Агада Онон мүрэниие зубшан нуудаг зон анханда түнгүүсүүд байһанаа, монгол, нүүлээрнь буряад боложо байгаа зон гэдэг хэн.

Д.Г.Дамдинов ехэ шэнжэлгэ хэхэдээ, эдэ зоной олонхинь түнгүүс бэшэ, харин монгол гарбалтай зон гэжэ олон баримтаар баталан харуулжа шадаһан байна. Академик А.П.Окладников Д.Г.Дамдиновай «Говор читинских хамниган в свете сравнительно-исторической монголистики» гэжэ хүдэлмэридэ бэшэһэн рецензи соогоо «Автор очень обстоятельно разобрался в очень тёмной и сложной проблеме этногенеза хамниганов» гэжэ бэшэнэ. Ононой хамнигад гэшэ уг гарбалаараа монголнууд болоно, тэдэнэй хэлэндэ эртэ урдын монгол хэлэнэй зарим зүйлнүүд үлдэнхэй гэхэн тобшололын зүйтэй гэжэ Алексей Павлович бэшэһэн юм.

Ононой хамнигадые саашадань шэнжэлхэдээ, эдэ-

нэй дунда монголһоо гараһан зонһоо гадна, хаанаһаашы ерээгүй, анханһаа эндэ нууһан эртэ урдын кидань арадай үри һадаһад болоно гэхэн тобшолол хэбэ. Мүнөө монгол арадууды шэнжэлдэг эрдэмдэ Киданьһаа үлдэһэн арад дагуурнууд болоно гэдэг.

Шэнэ үеын түүхэшэ эрдэмтэн Б.Д.Цыбенев дагуурнуудай уг гарбалы шэнжэлхэдээ, Ононой хамнигад болобол дагуурнуудтай түрэл зон, тэдэ хамта дээрээ кидань арадай һадаһан болоно гэхэн Д.Г.Дамдиновай тобшололые энэнь бодото баримтануудай талаар найн үндэһэгүй байна гэжэ бэшэнхэй.

Хүхэ хото. Хитадай хизаар ороноо шэнжэлэлгын музей. Чингисхан һамгантаяа

Буряадай элитэ эрдэмтэн Ц.Ж.Жамцарано үнгэрһэн ХХ зуун жэлэй эхээр Ононой хамнигадаар ябаһан, ехэ материал суглуулһан байгаа. Эдэнэй ямар гарбалтай тухайн тэрэ иигэжэ бэшэнэ: «Ононские тунгусы - суть часть подданных владетельного князя Ган-Томура, перешедшего в русское государство в 1665 году вместе со всеми данниками - 39 родами тунгусов (маньчжуров)». Ц.Жамцараног хэлэһээр, Гантимуров тайжанар Онон голой зониие захиргаалжа

байха түрүүшын жэлнүүдтэ 24 отогой зоноо «алдажархиһан» байжа, граф Сперанскийн реформын үеэр 39 отогһоон оройдоол 15-ниинь үлэһэн байжа, тэдэниие 6 управа болгоһон юм гэнэ. Эдэнь гэбэл: Меньковско, Оловско, Хужартайн, Онгосооной, Үрэльгын, Шуйндуинска управанууд болоно. Д.Г.Дамдиновай бэшэһэнэй ёһоор, хилэ зубшуулан, Онон голоор нуудаг бүхы буса түрэлтэниие хамнигад гэжэ нэрлэһэн, энээн соонь орос гү, али буряад, монгол болоһон эвенкнүүдхээ гадна, анханһаа эвенк бэшэ байһан зон оруулагдашаһан юм гэжэ бэшэнэ.

нэрэ ороно. «О происхождении Гантимура» гэхэн бүлэгэй түгэхэлдэ автор А.В.Соломин иимэ тобшолол хэнэ: «Подводя итоги к изложенным выше фактам об этнической истории региона, князя Гантимура можно назвать дауром тунгусского по происхождению рода Боягир» (21 н.).

А.В.Соломиной бэшэһээр, XVII зуунай эхиндэ дагуур тайжанарай хүтэлбэри дор Ехэ Хинганай ташалангаар хамниган угсаатанай эблэл (союз) бүрилдэһэн байна. Эдэ хамнигад манжуур хэлэ мэдэхэгүй зон байһан.

мэдэгдэнги болгоходоо, Гантимур үндэһэтэй зон Монголой зүүн талада эгээл хүсэтэй тайжанар болоһон юм. Хамнигад дарга Алака (1637-1650) нелюд отогой түнгүүсүүдэй толгойлогшонь боложо, тэдэнэй морин сэрэгые өөрынгөө гол хүсэн болгоһон байна. Энэ саһаа хойшо «хамниган» гэжэ нэрээр ехэнхидээ түнгүүсүүд (эвенкнүүд) нэрлэгдэдэг болобо. Хожомын Алакын хубүүн Гантимур өөрыгөө, мүн түрэл гаралаа нелюд эвенкнүүдэй эгээ хүсэтэй Дулигад (Дуликагер) обогой зомди гэхэн байна.

1961 ондо хамнигадта ошоһон хэлэ бэшэгэй таһагайхидай «ямар эсэгымта?» гэхэн асуудалда нилээд олон хүнүүд Дулигад омогой зомди гэхэн байна. Тиимэ болохоһоороо Ононой хамнигад монгол зон болохо дагуурнуудтай болон эвенкнүүдтэй холбоотой, эртэ урдын түүхэтэй зон болоно.

Чингис хаанай үеын, хойшонхи үри һадаһадайнь ажал ябуулга Онон, Хэрлэн мүрэнэй эрьээр үнгэрһэн байгаа. Тиин Д.Г.Дамдиновай тухайламжар, Чингис хаанай түрэхэн, мүн хүдөөлүүлэгдэһэн газар энэ багаар байна гэнэ. Энэ һанамжань бодото баримтануудаар баталагдаагүй гэжэ газетын редакциин хэлэһэншые һаань, энэ шэнэ номдоо тэрээн тухай дахяад бэшэнэ. Ородой болон хариин эрдэмтэдэй бэшэһэн зохёолнуудын энэ талааршые һонирхолтой байжа болохо.

Юрэ үргэн уншагшадта мэдэгдээгүй эдэ зохёолнууд хүн зоной һонирхол татаха байһаниинь дамжаггүй.

Л.Д.ШАГДАРОВ,
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор.

Баяртай мэдээсэл

ЭНЭДХЭГТЭ ҺУРАДАГ ХУБАРАГУУДТА БАЙРА БАРИГДАА

Энэдхэгэй Дрепунг Гоманг гэхэн ехэ дасанда (һүмэдэ) һурадаг буряад оюутад найхан нютагаархидайнгаа суглуулһан мүнгэ зөөрээр бүтээгдэһэн шэнэ хамтын байртай болобо. «Арадай барилга» хоёр жэлэй туршада үргэлжэлһэн байна. Энэ саг соо гурбан дабхар, душтай гэр баригдажа, онсолбол, 48 хүнэй байхаар хараалданхай байна. Мүнөө үеынхээр тоолобол, найман миллион түхэригэй гэр баригдаа.

Эндэ хубиин олзын хэрэг эрхилэгшэд, юрын зон туһалба. Жэшэнь, Новосибирскһээ нэрээ хэлээгүй эрдэмэй докторнуудай бүлэ энэ барилгын гол хубиты бүтээгээ, мүнгэ зөөри оруулаа. Спонсорнуудай тоодо томо компани, эмхинүүд, нэрлэбэл, «БЕСТ-плюс», «МЕТРОПОЛЬ» гэхэн бүлэг компанинууд, РФ-гэй Гүрэнэй Дүүмын депутат М.В. Слипечук, «Аэротех», Россиин Буддын Заншалта Сангха, республикын болон бусад регионуудай дасанууд, Москвагай стоматологическа клиникэнүүд («Зубастик»,

«Дента1», «Дента Мед») мүнгөөр туһалба. Республикыннай болон ондоо тээ ажаһуудаг нютагаархиднай тусхай счэдоор мүнгэ эльгээдэг байна. Улаан-Үдэдэ, Москвада мүнгэ зөөри суглуулха талаар тусхай буян үйлэдэлгын марафон үнгэргэгдэһэн байна. Хубарагуудай хөөрһөөр, баян зоной, спонсорнуудай нэрэнүүд олон байна, тэдэнэрэй аша туһада һара бүри маани, мэгзэмүүд уншагдана. «Манда туһалһан бүхы хүнүүдэй түлөө маани, номуудые уншахабди, эндэ һурахадаа, бүри ехэ эрдэм мэдэсэтэй боложо, бүри горитой туһаламжа хүн зондо хүргэхэ аргатай болохобди», - гэжэ эндэ һурадаг оюутан Борис Балданов хөөрэнэ.

Мүнөө үедэ Энэдхэгэй үргэн эрдэм мэдэс олгуулдаг дасанда хамта дээрээ 50 оюутан һурадаг байна.

Мария ХАНХУНОВА,
«МЕТРОПОЛЬ» ИФК» ООО-гой
олониитэтэй харилсадаг менеджер.

ХҮҮГЭДЭЙ ХОШОН ҮГЭ Говорят дети

ВНУК

У моего внука разболелись молочные зубы. Наконец пошли к стоматологу. Там ему сделали обезболивающий укол, и он вместе с бабушкой сел ждать в коридоре. Лекарство начало действовать.
- Ну что, зубы перестали болеть? Что ты чувствуешь? – спрашивает бабушка.
- Щека у меня толстеет, - отвечает внук.

- Нет, мама, это значит первое место. Я получил первое место!

Эжын классайнгаа шабинарай дэбтэрнүүдые шалгажа нууба. Тэрэ тоодо хүбүүнэйнгээшье дэбтэр шалгажархёод:

- Ерээд харал даа. Эндэ юундэ иимэ муухайгаар, алдуутайгаар бэшээбши? “Единица” (нэгые) абааш! – гэбэ.

Убайгүшэг хүйхэр гээшэ бээ. Урдаһаань иигэжэ хэлэбэ:

- Үгы, энэш, мама, “первэ местэ” (нэгэдэхи нуури) ха юм. Би “первэ местэ” абааб!

Баяр ГОМБОЕВ.
Захааминай аймаг.

Серёжа спрашивает Толика:

- Ты когда-нибудь видел орла?
- Да, вчера по телеку показывали.
- А настоящего, в горах?
- Мы в горы телек с собой не берём.

Серёжа Толиһоо иигэжэ асууба:

- Ши бүргэд шубуу хаража үзэһэн гүш?
- Үсгэлдэр телевизорээр харааб.
- Хадаар ябахандаа, хараа һэн гүш?
- Хада руу ошоходоо, телек абааһадаггүйбди.

Борис БАЛДАНОВ.
Наталья Цент зураба.
2000 он.

ЗЭЭ ХҮБҮҮН

Зээ хүбүүнэй уураг нарай шүдэд үнихэн үдэбэ. Тиигээд лэ нэгэ үдэр шүдэнэй эмшэндэ ошобод. Тэндэ үбшэ бууруулдаг эмээр тарилга хүүлээд, коридор соо гараад хүлээжэ нуубад.

Үбшэ бууруулдаг эмынь аман соонь бадайруулан, юумэ хэжэрхиһэндэл болобо.

- Шүдэншни үдэхөө болино гү? Хайшаа гээшэб? – гэжэ төөбиинь асууба.

- Хасарни тарган боложо байна, - гэжэ харюусаба.

Мать проверяет тетради учеников своего класса. В том числе, проверив тетрадь сына, говорит:

Иди сюда, посмотри. Почему так неряшливо, неправильно пишешь? Ты получил единицу!

А внуку хоть бы что, он тут же отвечает:

Four colorful braided patterns and two crossword puzzles.

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									

1									
2									
3									
4									
5									

По горизонтали:

1. Что досталось младшему сыну в наследство в сказке «Кот в сапогах»?
2. А что среднему сыну?
3. Рыжая, с хвостом, сидит под кустом.
4. Что принесёт тебе Дед Мороз на праздник?
5. Как звали кота из сказки «Золотой ключик»?
6. Автор книги о Незнайке.
7. Не рубашка, а сшита, не человек, а рассказывает.

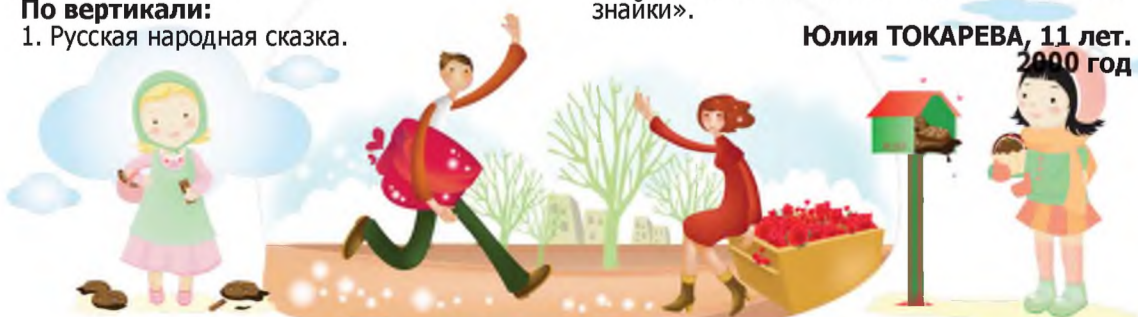
По вертикали:

1. Русская народная сказка.

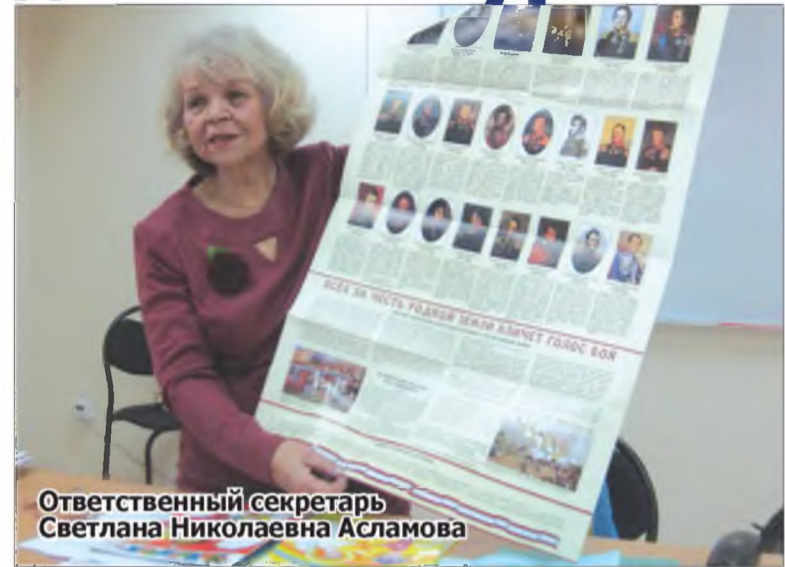
По горизонтали:

1. Сказка Ш.Перро.
2. Что горело во лбу у царевны в «Сказке о царе Салтане»?
3. Говорящий предмет своенравной царицы в «Сказке о мёртвой царевне и о семи богатырях».
4. Персонаж русской народной сказки «Колобок».
5. Коротышка из сказки «Приключения Незнайки».

Юлия ТОКАРЕВА, 11 лет.
2000 год

НОВЫЙ ВЕК детского журнала

Ответственный секретарь
Светлана Николаевна Асламова

Редакционный проект получил дальнейшее развитие. Всех участников форума беспокоит ситуация разобщенности издателей, неосведомленности о том, что и где выпускается, многие дети и взрослые не знают имен детских писателей, проживающих в регионах. Назрела необходимость объединить творческие силы на основе изучения опыта, обмена материалами, помощи во взаимной рекламе, внедрения современных технологий. Участники форума считают, что важно изучить не только опыт, но и пути распространения изданий, доставки прессы целевой аудитории.

В начале октября 2013 года по инициативе областного государственного бюджетного учреждения культуры редакции журнала «Сибирячок» в городе Иркутске прошел форум «Новый век детского журнала». В работе форума приняли участие редакторы, издатели детских газет и журналов, писатели, художники, педагоги, библиотекари, родители и юные читатели.

Цель форума - консолидация творческих сил редакторов, писателей, художников - всех, кого беспокоит и заботит судьба детских СМИ в России. Первым этапом подготовки к форуму «Новый век детского журнала» стал проект «Дружественный Сибирячок», который объединил творческие усилия создателей детских СМИ из разных городов страны. С начала 2013 года проект успешно воплощается на страницах «Сибирячка»: прежде всего, это обмен материалами с журналами «Читайка» (г. Москва), «Тюменские непоседы» (г. Тюмень), «Русская земля» (г. Москва), «Одон» (г. Улан-Удэ), «Золотой ключик» (г. Улан-Батор), «Конец-Горбунок» (г. Ишим).

Детский журнал «нового века» - это журнал, ориентированный на качественную литературу, качественные иллюстрации и высокий культурный уровень издания. Форум обратился к коллегам, представителям власти и деловых кругов, ко всем, кто чувствует ответственность за состояние культуры и печати в современной России с просьбой поддержать эту инициативу, обратиться к органам образования с предложением о бесплатной комплектации школьных библиотек детскими журналами с качественным детским чтением.

Встреча в городе Иркутске на форуме «Новый век детского журнала» - это свидетельство о возможностях современного общества, о новых формах общения на основе дружбы и товарищества, новых технологий, о способности активных сил общества противостоять бездуховности, засилью изданий массовой культуры.

Форум призвал к созданию Ассоциации детских печатных изданий.

Тюна Самбялова.

Энэ хуудана Дулма Гуродармаева бэлдэбэ.